

SLUTRAPPORT

EN SÄKER HAMN

KRAFTSAMLING FÖR KOMMUNER, MYNDIGHETER
OCH TREDJE SEKTORN FÖR ATT UTVECKLA
SAMARBETET VID FLYKTINGMOTTAGNING OCH
INTEGRATION PÅ ÅLAND.

Inledning.....	5
Omfattning och budget.....	6
Projektets struktur.....	8
Styrgrupp.....	8
Målgrupp.....	9
Lagstiftning.....	9
Risker.....	10
Projektets åtgärder och resultat.....	12
Ett effektivare ersättningsförfarande.....	12
Samhälls - och hälsokommunikatörer (SHK).....	18
Modell för kommunalt integrationsprogram.....	21
Kunskapshöjande insatser , material och hemsida.....	22
Samarbeten.....	23
Utlåtanden.....	26
Utmaningar.....	28
Finland.....	28
Ålands landskapsregering.....	29
Kommunen.....	30
Myndigheter.....	31
Företagar- och frivilligorganisationer.....	33
Framtida utmaningar.....	34
Möjligheter och potential.....	38
Förebyggande insatser och åtgärder.....	38
Sektorsövergripande samarbete.....	39
Finansering.....	39
En vision, en dörr.....	40
SAMMANFATTNING.....	42
Bilagor.....	44
Genomförda insatser, möten och presentationer.....	44
Lista över material framtaget inom projektet.....	50
Översikt av projektets mål, åtgärder och resultat.....	53

En säker hamn - Kraftsamling för kommuner, myndigheter och tredje sektorn för att utveckla samarbetet vid flyktingmottagning och integration på Åland. Projektet syftar till att förbättra mottagningsberedskapen för kvotflyktingar på Åland.

Projektets samarbetsorganisationer omfattar Ålands landskapsregering, kommuner, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), andra myndigheter, organisationer och tredje sektorn. Ett särskilt behov och fokus finns på att utveckla kunskap och tjänster inom hälso- och sjukvården så att de tar i beaktande specialbehoven hos dem som anländer som kvotflyktingar. Projektet kommer även ta fram lättillgängligt informationsmaterial riktat till projektets målgrupper vilka inkluderar yrkesverksamma, beslutsfattare, kommuninvånare och kvotflyktingar. Tillsammans kommer aktörerna i projektet genomföra samordnande insatser och kunskapshöjande fortbildningar, utveckla modeller och rutiner för likvärdig och snabbare vidarebosättning för kvotflyktingar på Åland oberoende av hemkommun.

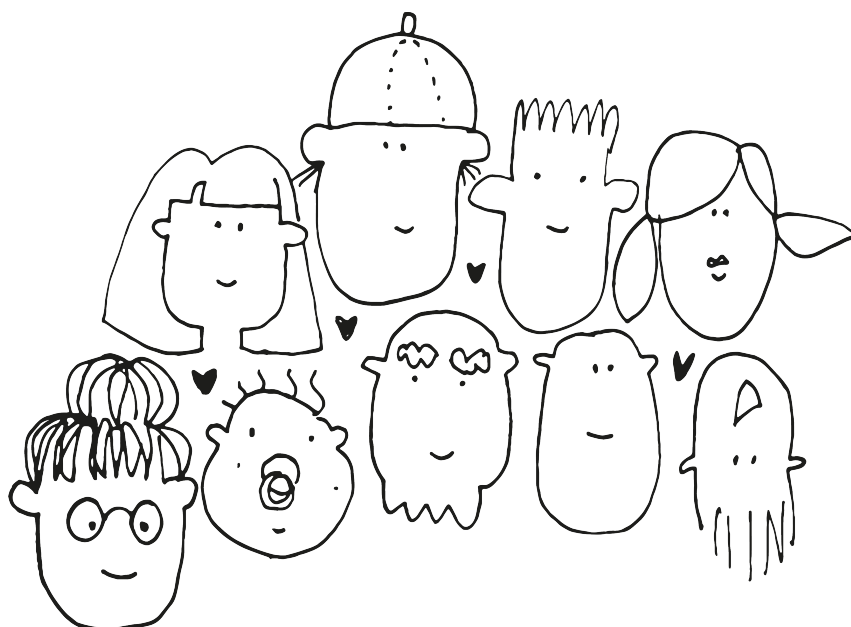
EU-projektet En säker hamn stöds av AMIF (Asyl, migration och integrationsfonden) under tiden 15.3.2018-14.3.2021.

Trevlig läsning önskar:

Dan Sundqvist, projektledare

Tanja Eklöw, integrationsansvarig vid Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS)

*"Att blomstra handlar om något djupare än materiell välfärd och att allt skulle vara roligt jämt. I det åländska samhället finns förutsättningar för människor att komma till sin rätt och att trivas. Att uppleva att vi är sedda och accepterade, att vi har utrymme att utvecklas och uttrycka våra åsikter och talanger, och att vi känner att vi behövs och hör till."
- Utvecklings- och hållbarhetsagenda för Åland*

INLEDNING

Åland har sedan 1990-talet tagit emot kvotflyktingar i olika omgångar och omfattning. Finlands riksdag beslutar årligen hur många kvotflyktingar som staten förbinder sig att ta emot, vilket görs i samband med behandlingen av statsbudgeten. År 2020 tog Finland emot 850 kvotflyktingar, inom ramen för kvotsystemet som upprätthålls av Förenta nationernas flyktingkommissariat, UNHCR (United Nations High Commissioner for Refugees). Under de senaste åren, år 2015-2020, har Brändö, Finström, Jomala, Kumlinge, Lemland, Mariehamn, Saltvik och Sund erbjudit vidarebosättning för kvotflyktingar från Syrien. Konflikten i Syrien, som startade år 2011, har tvingat miljontals människor på flykt och konflikten fortgår än idag. UNHCR uppskattar att det är ca 79,5 miljoner människor på flykt i världen, av vilka 6,6 miljoner flyr från Syrien.¹

Ålands småskalighet med många små kommuner och myndigheter gör att övergripande modeller och metoder behöver tas fram och implementeras för att ge förutsättningar till förbättrad integration. Flexibiliteten som finns i det åländska samhället gör det möjligt att stärka flyktingmottagande och integrationsarbete genom relativt små och övergripande insatser och åtgärder.

Vad är integration? Ordet definieras som en "sammansmältning av olikartade delar till en helhet ofta med tonvikt på utjämning av skillnader".² Integrationsforskningen framhåller däremot att begreppet integration är svårdefinierat³ och även stater har olika förhållningssätt till begreppet och dess innebörd.⁴ Trots svårigheterna att definiera integration finns det vissa komponenter som påverkar integrationsprocessen. Komponenter som boende, utbildning, arbete, hälsa, social tillhörighet, språk, kultur, trygghet och rättigheter samt medborgarskap fungerar som indikatorer för integration.⁵ Inflyttade lyfter ofta språkkunskaper, tillgång till arbete, samhällsinformation, hälsa samt tillgång till hälsovård som viktiga delar för integration och delaktighet i det åländska samhället.

¹ <https://www.unhcr.org/figures-at-a-glance.html>

² <https://svenska.se/tre/?sok=integration&pz=1>

³ Tobias Pöttsch (2020) *Critical perspectives on social inclusion in integration education programs for adult migrants*, s.18, Helsingfors universitet, ISBN 978-951-51-6191-8 (PDF)

⁴ Gustav Blomberg (2020) *EU Policy on Immigration and Integration: Multiculturalism or Assimilation?*, Journal of Autonomy and Security Studies, 4(2) 2020, s. 92-114, <http://jass.ax/volume-4-issue-2-Blomberg/>

⁵ ÅSUB 2020:3, s.19

EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfondens (AMIF)⁶ mål är att stärka området med frihet, säkerhet och rättvisa och för att utveckla den gemensamma EU-politiken för asyl och invandring. Fonden löper under en period av sju år (2014–2020) och är utformad för att vara flexibel och svara mot både de gemensamma och enskilda migrationsrelaterade utmaningarna och möjligheterna som finns inom EU. AMIF-projektet En säker hamn har under tre år arbetat med att förbättra mottagningsberedskapen på Åland.

OMFATTNING OCH BUDGET

Projektet omfattar en tidsperiod på tre år och har en totalbudget på 382 513,55 euro. Projektet inleddes den 15 mars 2018 med en rekrytering av projektpersonalen. Dan Sundqvist anställdes som projektledare vid Ålands landskapsregering och Tanja Eklöw anställdes som integrationsansvarig vid Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS). Projektet avslutas den 14 mars 2021.

Projektet genomförs på Åland och är per definition regionalt avgränsat eftersom aktörerna i projektet omfattar kommuner, myndigheter och föreningar som verkar på Åland. Internationellt samarbete omfattas inte direkt, förutom möjligheten att bjuda in sakkunniga från Sverige och övriga Norden.

Projektet finansieras av AMIF samt Ålands landskapsregering, Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS), Mariehamns stad, Finströms kommun, och Lemlands kommun. AMIF finansierar projektet med totalt 286 885,16 euro (75 %) och de åländska aktörerna har en totalt budgeterad samfinansiering för 95 628 39 euro, varav ÅHS del är 30 000 euro, Mariehamns stad 18 000 euro, Finström och Lemland 3000 euro vardera. Övriga kostnader för samfinansieringen åläggs Ålands landskapsregering, totalt 41 628,39 euro. Budgeten är fördelad enligt 76 100,00 euro för projektåtgärder och 258 045,77 euro för personalkostnader.

Utöver personalkostnaden har Ålands landskapsregering finansierat mötes- och föreläsningrum samt arbetsutrymmen. ÅHS har, utöver personalkostnaden, finansierat mötes- och konferensutrymmen samt arbetsredskap för att utföra ersättningsförfarandet för vårdkostnader.

Projektet har haft sitt arbetsutrymme i samma fastighet som Medborgarinsitutet (Medis). Arbetsplatsen har möjliggjort att på ett enkelt och effektivt sätt nå målgruppen och andra inflyttade på Åland. Projektet har också haft nytta av det spontana kunskaps- och

⁶ EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfond, s.k. AMIF-fonden, ska stödja EU:s medlemsstater i arbetet med att genomföra en gemensam asyl- och migrationspolitik. Arbetet följer Europeiska unionens stadga om de grundläggande rättigheterna och mänskliga rättigheter.

erfarenhetsutbytet som har uppstått i och med att projektpersonalen har delat utrymme med personalen för informationskontoret Kompassen⁷.

Projektet har haft god medial uppmärksamhet på Åland. Lokalmedia har bjudit in projektet till radio ett flertal gånger samt skrivit artiklar om projektet, projektets insatser och åtgärder. Europeiska kommissionen valde att uppmärksamma projektet i sin publikation "More snapshots from the EU Asylum, Migration and Integration Fund"⁸ som utkom hösten 2020. Publikationen lyfter fram lyckade projekt som genomförs med stöd av AMIF, under programperioden år 2014-2020 finansieras 3 653 olika AMIF projekt i EU. Under programperioden fördelas 4,642 miljarder euro till projekt inom alla medlemsstater, utom Danmark. Mottagare av medel inkluderar statliga och federala myndigheter, lokala offentliga organ, icke-statliga organisationer, humanitära organisationer, privata och offentligrättsliga företag, utbildningsorganisationer och forskningsorganisationer.⁹

COVID-19

Den pågående pandemin har påverkat projektet, bland annat genom att projektpersonalen har arbetat på distans sedan våren 2020. Distansarbetet har medfört en omställning för projektpersonalen men inte haft större inverkan på utfallet av projektet. Däremot har det haft viss inverkan på de åtgärder som är ålagda projektet. En del inplanerade fysiska möten och kunskapshöjande insatser har inhiberas, däremot har vissa insatser och aktiviteter i stället möjliggjorts i digital form. En positiv aspekt av pandemin är att projektets slutseminarium som hölls den 28.1 2021 sändes via www.nipalive.ax och därmed nådde ut till flera deltagare runtom i Norden. Totalt hade slutseminariet 82 unika deltagare under dagen. Seminariet finns att se i efterhand på www.nipalive.ax.¹⁰

Projektet har även bidragit med kunskapshöjande insatser om covid-19 till inflyttade språkgrupper genom att hålla digitala informationstillfällen samt distribuera skriftlig och muntlig information via projektets framtagna integrationsfrämjande tjänst - samhälls- och hälsokommunikatörerna (SHK). Projektets samhälls- och hälsokommunikatörer genomförde 9 digitala informationstillfällen om covid-19 under våren 2020, varav ett var på arabiska. Samtlig information om covid-19 har tagits fram i nära samarbete med Ålands landskapsregering.

⁷ Sedan år 2014 upprätthåller Ålands landskapsregering informationskontoret Kompassen som en integrationsfrämjande åtgärd. Verksamhet följs upp löpande och årligen beslutas om finansieringen för verksamheten. Kompassens verksamhet riktar sig huvudsakligen till utomnordiskt inflyttade personer och erbjuder information om åländska samhället samt hänvisar personer vidare till rätt instans.

⁸ https://ec.europa.eu/home-affairs/publications/amif-more-snapshot-e-book_en

⁹ More snapshots from the EU Asylum, Migration and Integration Fund, 2020, s. 7-8, https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/docs/publications/amif_more_snapshot_e_book_1.pdf

¹⁰ Slutseminariet hade totalt 421 visningar under dagen, varav 82 unika besökare. Projektet fick rapporter om att det var flera som tittade på slutseminariet från en enhet, t.ex. arbetskollegor som följde seminariet tillsammans på arbetsplatsen. Slutseminariet har sett i efterhand av 45 unika besökare med 72 visningar enligt statistik per den 4 februari 2021.

PROJEKTETS STRUKTUR

Projektets organisationsstruktur omfattar projektets styrgrupp, projektpersonalen och samarbetspartners. Projektpersonalens arbetsuppgifter har varit organiskt fördelade mellan projektledaren och integrationsansvarig vid ÅHS, men vissa specifika uppgifter har varit ålagda antingen projektledaren eller integrationsansvarig.

STYRGRUPP

Projektet leds av projektets styrgrupp. Styrgruppens medlemmar och antal har varierat under projektets gång. Följande aktörer och personer har deltagit i projektet styrgrupp.

Ålands landskapsregering: Helena Flöjt-Josefsson (ordförande)

Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS): Yvonne Aspholm, Eva Hilander**

Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS): Sirpa Mankinen*, Jeanette Pajunen*, Åsa Friman

Mariehamn: Viveka Karlsson*, Ulrika Holmlund*, Barbara Heinonen

Lemland: Keijo Sjöblom*, Cecilia Dahlström

Finström: Carolina Frisk

Jomala***: Jan Mattsson*, Camilla Häggblom*, Andreas Lakso*, Emilia Josefsson

Medborgarinsitutet (Medis): Siv Ekström

Röda Korset Ålands distrikt: Linda Johansson

Folkhälsan på Åland: Joakim Svensson

Arbetarnas bildningsförbund (ABF) Åland: Mia Hanström

Möteskallelser och protokoll delges även till likka Saunamäki, specialsakkunnig och Noora Vahervaara, specialist vid inrikesministeriet i Finland. Projektpersonalen deltar vid styrgruppens möten.

* personen ingår inte längre ingår i styrgruppen.

** personen är ersättare i styrgruppen

*** aktören kom med i styrgruppen efter projektstart.

Styrgruppen har haft 12 antal möten. Under senare delen av projektet har styrgruppens möten genomförts i hybrid eller digital form. I snitt har 12 medlemmar deltagit per styrgruppsmöte.

Projektet har haft samarbete med följande aktörer i olika utsträckning; Brändö, Kumlinge, Saltvik, Sund, bärkraft.ax, Rädda Barnen, Helsingfors diakonissanstalt (HDL), försöksverksamheten Visa vägen, Norden institut på Åland (NIPÅ), Närings- trafik och miljöcentralen (NTM) i Egentliga Finland, Högskolan på Åland (HÅ), Ålands yrkesgymnasium (ÅYG), Institutet för hälsa och välfärd (THL), Folkhälsan i Finland.

MÅLGRUPP

Projektets primära målgrupp är kvotflyktingar som befinner sig i landskapet Åland. Utöver det ska projektet även nå personal inom kommuner, myndigheter, anställda och medlemmar i frivilligorganisationer, medborgare i mottagande kommuner samt företrädare för åländskt näringsliv. Projektets kunskapshöjande insatser har haft över 1 300 deltagare.

Projektet har nått merparten av kommuner kända flyktingar och kvotflyktingar på Åland, antingen genom riktade åtgärder eller via projektets samarbetspartners. Projektet har även nått ut med direkta eller indirekta insatser och information till papperslösa, asylsökande och andra inflyttade på Åland.

Projektet har haft direktkommunikation med målgruppen, främst via sociala medier eller personliga möten, vilket har underlättat när projektet har önskat nå ut med material, inbjudningar eller information till målgruppen. Målgruppen har tagit kontakt med projektet när det har uppstått frågor om integrationsprocessen, det åländska samhället eller oklarheter i myndighetsförfaranden. Projektet har vid flera tillfällen hänvisat målgruppen vidare till berörd aktör.

LAGSTIFTNING

Åland särskiljer sig från övriga Finland eftersom landskapet är självstyrande. Genom självstyrelselagen har lagstiftningsmakten förts över från Finlands riksdag till lagtinget på bland annat följande områden; utbildning, kultur och fornminnen, hälso- och sjukvård, sociala frågor, näringslivets främjande, miljövård, kommuner, polis, post, radio och TV samt trafiken inom Åland. Inom dessa områden kan man säga att Åland i det närmaste fungerar som en självständig stat, med egen lagstiftning och förvaltningsapparat.

Integrationslagen omfattar alla utländska medborgare som flyttar till Finland och Åland. På grund av Ålands särskilda lagstiftningsbehörighet gäller på Åland dels den åländska landskapslagen om främjande av integration¹¹ och dels Finlands lag om främjande av integration¹² i tillämpliga delar. I integrationslagen stadgas att integration ska gälla alla som har ett giltigt uppehållstillstånd i enlighet med utlänningslagen.¹³ Ärenden som gäller mottagande av flyktingar till Finland och anvisande till kommuner hör till rikets lagstiftningsbehörighet, med stöd av 27§, 2 och 26 punkten i självstyrelselagen för Åland¹⁴, som gäller rätt att vistas i landet och

¹¹ ÅFS 2012/74

¹² FFS 2010/1386

¹³ FFS 2004:301

¹⁴ FFS 1991/1144

utlänningslagstiftningen. Personer som söker asyl eller uppehållstillstånd i Finland omfattas inte av landskapslagen om främjande av integration under tiden innan eventuellt uppehållstillstånd beviljas.

Lagen om främjande av integration och landskapslagen om främjande av integration reglerar hur och vad kommunerna är skyldiga att göra och vilka åtgärder som faller på andra aktörer. Syftet är att stödja och främja invandrarens utbildning, sysselsättning och annan integration samt ge möjligheter att aktivt delta i samhället. Utöver det är lagarnas syfte att främja jämlikhet, likabehandling och en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Enligt lagarna ska Ålands arbetsmarknads- och studieservicemyndighet (AMS)¹⁵ eller kommunen inom två månader från det att myndighetens relation med den invandrade inletts, påbörja en inledande kartläggning¹⁶. Alla som flyttar till Åland och som inte är finska medborgare har rätt till en inledande kartläggning.

Landskapslagen om främjande av integration omfattar inte personer som befinner sig tillfälligt på Åland utan uppehållsrätt¹⁷ eller uppehållstillstånd och inte är registrerade i en åländsk kommun. En person som har uppehållstillstånd för kortare tid än ett år och som ansökt om fortsatt uppehållstillstånd skall enligt landskapslagens tillämpningsanvisningar¹⁸ anses ha flyttat till Åland. Enligt tillämpningsanvisningarna som finns för landskapslagen om främjande av integration ska "lagen ... inte tillämpas på personer som söker internationellt skydd eller som rör sig i landet med visum eller visumfritt. Lagen ska inte heller tillämpas på personer som för första gången ansöker om uppehållstillstånd innan tillståndet har beviljats. Finska medborgare omfattas heller inte av lagen."¹⁹

RISKER

Före projektet startade identifierade parterna som ingår i projektet att det finns risk för konflikt bland och mellan kvotflyktingar och andra invandrargrupper på Åland. Främsta orsaken till den risken är att projektet riktar sig till kvotflyktingar i landskapet och att andra invandrargrupper kan känna sig åsidosatta. Styrgruppens instruktion till projektet är att i mån av möjlighet inkludera

¹⁵ "AMS utför vissa uppgifter som hör till rikets behörighet på basen av överenskommelseförordningar, exempelvis i samband med ansökningar om lönegaranti, i anslutning till ansökningar om uppehållstillstånd för arbete för medborgare från så kallat tredje land och vad gäller rätten till pension för tid i studier"

¹⁶ Mall för inledande kartläggning: <https://kotouttaminen.fi/documents/3464316/6001309/alkuhaastattelu+8+interactive+SV.PDF/e323d3f5-b6d5-47f1-b358-7f11f304db5f/alkuhaastattelu+8+interactive+SV.pdf>

¹⁷ Om EU-medborgaren avser att bo i Finland längre än 90 dagar, måste hen registrera sin uppehållsrätt hos Migrationsverket.

¹⁸ <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/tillampningsanvisning-integrationslagen.pdf>

¹⁹ Tillämpningsanvisning till landskapslagen om främjande av integration (ÅFS 2012/74)

andra invandrargrupper i de åtgärder som genomförs inom projektet. Ålands landskapsregerings specialsakkunnig har även gjort insatser som gynnar andra invandrargrupper under projekttiden för att säkerställa en likabehandling.

Inrikesministeriet uppmärksammade vid inlämnande av projektplanen att styrgruppen är relativt stor för projektet. Styrgruppen representeras av elva aktörer från olika sektorer i det åländska samhället. Styrgruppens breda kompetens möjliggör att projektet får information om och når ut till hela det åländska samhället. Projektpersonalen upplever att det tidvis har varit svårt att navigera mellan styrgruppens alla olika intressen. Från ett nationellt och internationellt perspektiv identifierades att projektet främst riktar sina åtgärder till landskapet Åland och att det finns risker med att myndigheter och aktörer som finns utanför landskapet inte nödvändigtvis har nytta av projektet.

Det integrationsfrämjande arbetet på Åland utförs av ett fåtal tjänstemän inom olika sektorer, och frivilliga har ofta en avgörande roll i integrationsarbetet. Under projekttiden har projektpersonalen haft möjlighet att bistå de som arbetar integrationsfrämjande men eftersom personalresurserna är ansträngda inom de olika sektorerna finns det risk för att de åtgärder som är framtagna inom projektet kan vara svåra att implementera och/eller upprätthålla inom ordinarie verksamhet. Projektet har identifierat att tjänstemän med ett särskilt intresse för integrationsfrågor har en avgörande roll i implementeringen av åtgärderna i verksamheten.

Privatpersoner har kontaktat projektet med frågor som berör invandring och mottagande av flyktingar. Vid ett fåtal tillfällen har projektet blivit kontaktat av privatpersoner eller haft deltagare vid projektets insatser som uttryckt sig nedlåtande om projektets målgrupp eller invandring överlag. Projektet konstaterar att det finns starka känslor bland allmänheten när det gäller invandring och mottagande av flyktingar och att det behöver tas i beaktande vid nästa projekt, mottagande av flyktingar samt när det ordnas integrationsfrämjande åtgärder för såväl immigranter som allmänhet.

PROJEKTETS ÅTGÄRDER OCH RESULTAT

Projektet huvudsyfte är att Åland ska erbjuda likvärdiga möjligheter till flyktingmottagning oavsett kommun. Syftet är att förbättra rutiner och stärka samarbete som på sikt kan frigöra resurser till annat integrationsfrämjande arbete som gagnar övriga invandrargrupper på Åland. Fem huvudmål och tretton åtgärder är ålagda projektet. Målen och åtgärderna innefattar kunskapshöjande insatser till målgrupp, allmänhet och yrkesgrupper, ta fram informationsmaterial samt utveckla en integrationsfrämjande tjänst.²⁰

Projektets övergripande mål är att förbättra mottagningsberedskap mellan och inom kommuner, ÅHS, övriga myndigheter och tredje sektorn, genomföra kunskapshöjande insatser och åtgärder, utveckla modeller och rutiner för likvärdig integration för kvotflyktingar på Åland oberoende av hemkommun.

Under hösten 2018 genomförde projektet och Röda Korset Ålands distrikt tillsammans med flyktingar, en utvärdering om flyktingmottagandet på Åland och integrationsprocessen. Utvärderingen visade att Röda Korsets vänverksamhet varit till stor hjälp, att Medis var en trygg plats där de inte bara fick möjligheten att lära sig svenska utan även fick hjälp med praktiska frågor om det åländska samhället. Utvärderingen visade även att flyktingarna upplever vårdsystemet svårnavigerat, att relevant information från ÅHS saknas, svårigheter att skapa kontaktnätverk med etablerade ålänningar och att de har otillräckliga kunskaper i svenska efter avslutad SFI-utbildning²¹.

De förbättrade rutiner som är utvecklade inom projektet samt de kunskapshöjande åtgärderna som genomförts inom ÅHS har lett till fördjupad förståelse, ökad tillgänglighet och utveckling av vårdtjänster för flyktingar samt ett mera kultursensitivt arbetssätt inom myndigheten. På sikt räknar projektet med att insatserna kan förbättra hälsan hos målgruppen och även stödja arbetet vid framtida mottagande av flyktingar.

Det kan konstateras att projektet lyckats väl med de mål och åtgärder som är ålagda projektet. Projektpersonalen väljer att lyfta fram en del av de åtgärder som har genomförts. För en detaljerad tabell över mål, åtgärder och resultat, se bilaga.

ETT EFFEKTIVARE ERSÄTTNINGSFÖRFARANDE

Kommunen har rätt till ersättning för att ordna integrationstjänster för flyktingar som befinner sig i kommunen. Ersättningarna delas in i två kategorier; 1) kalkylerad ersättning och 2) ersättningar

²⁰ Ytterligare information om mål och åtgärder finns i bilagan "Översikt av projektets mål, åtgärder och resultat"

²¹ Medis ordnar sysselsättningsfrämjande kurser i svenska för inflyttade. Kurserna finansieras av Ålands landskapsregering och studerande ska vara inskriven hos AMS samt införsäkrad vid FPA (Folkpensionsanstalten).

som betalas ut på basis av verkliga kostnader (så kallade särskilda kostnader). Avtalen för särskilda kostnader kan tecknas på upp till tio år och ansökas om två kalenderår retroaktivt. Ersättningarna är avsedda för bland annat handledning, rådgivning, sjukvårdskostnader som härleds till flykten och annan verksamhet som behövs för att främja flyktingarnas integration. Bestämmelser om ersättningar som betalas till kommuner finns i lagen om främjande av integration²² och i statsrådets förordning om ersättning av statens medel för kommunens kostnader för främjande av integration²³.

Följande personer kan omfattas av ersättningsförfarandet; flyktingkvoten, asylsökande, alternativt skydd, humanitärt skydd, beviljande av uppehållstillstånd på grund av hinder för avlägsnande ur landet, individuell mänsklig orsak, uteslutningsklausulen, annan humanitär invandring, offer för människohandel, beviljande av fortsatt tillstånd och familjemedlemmar till ovanstående.²⁴

Kommunen erhåller automatiskt en kalkylerad ersättning²⁵ för varje person som omfattas av ersättningsförfarandet. Den kalkylerade ersättningen betalas ut månatligen till den kommun där personen bor den första dagen i månaden.

- 2 300 euro/år för personer som är sju år eller äldre
- 6 845 euro/år för personer som är yngre än sju år

Den kalkylerade ersättningen betalas ut i fyra år för kvotflyktingar och i tre år för asylsökande. Kommunen kan dessutom ansöka om en ersättning om 700 euro för varje person²⁶ som kommunen utarbetar en integrationsplan för.²⁷

Kommunerna har rätt att söka ersättning från Sylvia-projektet som betalar ut en tilläggsdel på den kalkylerade ersättningen samt en bonuspeng för att stöda kommuner som inleder mottagandet av flyktingar. För år 2021 är tilläggsdelen: 1 369 euro för personer under 7 år och 460 euro för personer som har fyllt 7 år. Sylvia-projektet kan även stöda kommuner som tar emot personer i behov av brådskande vidarebosättning med ett separat tilläggsunderstöd. Tilläggsstödet är 3 422,50 euro för personer under 7 år och 1 150,00 euro för personer som är 7 år eller äldre och

²² FFS 2010/1386

²³ FFS 2011/571

²⁴ För ytterligare information se: <https://kotouttaminen.fi/sv/ersattningsberattigade>

²⁵ Kräver att kommunen har ett aktuellt integrationsprogram, se FFS 2010/1386, samt avtal med Egentliga Finlands NTM-central.

²⁶ Gäller minderåriga och vuxna

²⁷ <https://kotouttaminen.fi/sv/ersattningar-till-kommunerna>

som har anlänt till kommunen som akuta fall.²⁸ Sylvia-projektet finansieras av EU:s Asyl-, migrations- och integrationsfond (AMIF).²⁹

Ersättningar som betalas ut enligt verkliga kostnader omfattar bland annat; anordnande av långvarig social- och hälsovård till följd av sjukdom eller skada, specifika kostnader för socialväsendet (till exempel förebyggande barnskydd), utgifter som tillkommer kommunen av andra speciella orsaker, tjänster för barn och unga personer som vistas i landet utan vårdnadshavare. Kommunen ersätts även för kostnader för utbetalandet av utkomststöd till en person som hör till målgruppen på basis av de verkliga kostnaderna. Ersättningstiden för utkomststödet är högst tre år. Dessutom ersätts tolk- och översättningstjänster som behövs för social- och hälsovårdstjänster, utarbetandet av integrationsplanen, tillgång till integrationstjänster i invandringens inledande skede, introduktion till kommunen samt samarbete mellan skola och daghem. Tolkersättningen har ingen tidsfrist men upphör när personen blir finsk medborgare.

För att ta del av ovanstående ersättningar krävs att kommunen har ett kommunalt program för främjande av integration samt ett avtal med Närings- trafik- och miljöcentralen (NTM) i Egentliga Finland. Det kommunala programmet tillsammans med ett fullmaktsavtal med flyktingens hemkommun möjliggör även för ÅHS att söka tillbaka fullkostnadsersättning för specifika åtgärder.

Ersättningar för särskilda kostnader upphör när personen blir finsk medborgare. Kommunen/ÅHS måste ansöka om ersättningen inom två år från utgången av det kalenderår då den instats eller åtgärd som ansökan gäller har ägt rum. Kommunen kan använda sig av Migrationsverkets elektroniska ärendehanteringssystem (UMA) för att veta om det finns personer i kommunen som omfattas av ersättningarna.

ERSÄTTNINGSFÖRFARANDET FÖR ÅLÄNDSKA KOMMUNER

Projektet har aktivt arbetat med kunskapshöjande insatser för de åländska kommuner som berörs av ovanstående ersättningsförfarande. Projektet har bland annat bistått med information om ersättningsförfarandet, dess omfattning och vilka målgrupper som förfarandet omfattar. Projektet har även tagit fram en mall på fullmaktsavtal som åländska kommuner kan använda för att befullmäktiga ÅHS att överta de administrativa delarna av förfarandet för vårdkostnader.³⁰

Projektet har sammanställt en presentation för "anvisning om ersättning till kommuner för kostnader som uppstår vid tillämpning av lagen om främjande av integration (1386/2010)" som

²⁸ <https://kotouttaminen.fi/sv/tillaggsstod-for-mottagande-av-akuta-fall>

²⁹ <https://kotouttaminen.fi/sv/tillaggsdel-till-den-kalkylerade-ersattningen>

³⁰ <https://www.regeringen.ax/sites/www.regeringen.ax/files/attachments/page/fullmakt-kommun-ahs-2020.pdf>

statsrådet gav ut år 2013.³¹ Statsrådets anvisningar är väldigt omfattande och ingående. Projektets presentation och anvisningar finns att tillgå på Ålands landskapsregerings hemsida.³²

Ersättningsförfarandet har blivit tydligare för alla aktörer vilket säkerställer att de åtgärder och tjänster som tillhandahålls för flyktingar av kommunen eller ÅHS är av god kvalitet samt att större andel av kostnaderna söks tillbaka.

ERSÄTTNINGSFÖRFARANDE FÖR VÅRDKOSTNADER

I övriga Finland har kommunerna ansvar för hälsovården³³ medan på Åland är hälso- och sjukvården ålagd myndigheten Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) som är underställd Ålands landskapsregering.³⁴ ÅHS är den myndighet som har hand om hälsofrämjande verksamhet, primärvård och specialiserad sjukvård på Åland.

Vårdkostnader för flyktingar i landskapet belastar ÅHS budget och inte kommunerna, vilket i praktiken betydde att ÅHS tidigare fakturerade berörd kommun. Projektets granskning visade att de flesta fakturor betalades i snitt efter nio månader eller uteblev. Granskningen visade också att faktureringen ibland enbart bestod av besöksavgifter i stället för fullkostnadsavgift. I enstaka fall skickades fullkostnadsfakturan till patienten. Detta skapade belastningar i ÅHS budgetplanering, eftersom vårdkostnader för flyktingar som uppstår ett år kunde bli betalade av kommunen långt senare eller uteblev helt.

Enligt det tidigare ersättningsförfarandet skulle berörd kommun följa upp flyktingens vårdbehov samt hålla en aktiv dialog med NTM-centralen för att skapa avtal för eventuella vårdåtgärder som flyktingen har behov av. Förfarandet i sig kräver utlåtande från sakkunniga, oftast läkare, om vårdbehovet hos flyktingen, vilket med det tidigare förfarandet skapade ett strukturellt hinder och extra arbetsbelastning för kommunen. Dokumenten innehåller sekretessbelagda uppgifter. Utöver ersättningen ökar även patientsäkerheten för flyktingarna som får vård av ÅHS, främst genom att avtalen skrivs direkt med Egentliga Finlands NTM-central där kommunen inte agerar mellanhand.

ÅHS kontaktade tidigt projektet med frågeställningar kring ersättningsförfarandet gällande vårdkostnader för flyktingar som befinner sig i landskapet. Efter ett initialt möte började projektet noggrant kartlägga ersättningsförfarandet och hur förfarandet tar ÅHS i beaktande. Projektet utarbetade, tillsammans med Egentliga Finlands NTM-central, ett effektivare

³¹ <https://www.finlex.fi/sv/viranomaiset/normi/540001/41542>

³² <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/integration-kommunerna>

³³ FFS 2015/410

³⁴ ÅFS 2011/114

ersättningsförfarande för vårdkostnader som beaktar den åländska lagstiftningen och samhällsstrukturen. Förfarandet diskuterades även med berörda kommuner på Åland. Detta resulterade i att berörda kommuner befullmäktigade ÅHS att sköta ersättningsförfarandet för vårdkostnader. Förfarandet implementerades under senhösten år 2018, vilket medförde att ÅHS kunde ansöka om ersättningar för vårdkostnader som uppstått från och med 1.1 2016. Ersättningsförfarandet för vårdkostnader har gjort att ÅHS, med hjälp av projektpersonalen, har sökt och erhållit ersättning för åren 2016-2019 för totalt ungefär 470 000euro.

Projektet uppskattar att ÅHS har rätt att söka tillbaka ersättning för ~100-200 000 euro per år för vård som ges till asylsökande³⁵ och flyktingar i landskapet. Beräkningen utgår från antalet asylsökande och flyktingar som finns i landskapet och deras vårdbehov. Kostnaden kan komma att minska eller öka beroende på antalet asylsökande och flyktingar som finns i landskapet och de avtal som finns med Egentliga Finlands NTM-central.

Det effektivare ersättningsförfarandet möjliggör att 1) ÅHS sköter den administrativa delen av förfarandet, vilket avlastar kommunen, 2) det har skapats tydligare rutiner inom ÅHS för patienter som täcks av ersättningsförfarandet samt att 3) dessa ersättningar snabbare utbetalas till den myndighet som de facto belastats av kostnaderna samt att myndigheten får korrekt summa ersatt.

RESULTAT AV ERSÄTTNINGSFÖRFARANDET

Det effektiviserade ersättningsförfarandet kräver att aktörerna är aktiva och känner till om de utför åtgärder och insatser för de som omfattas av förfarandet, vilka omnämns i integrationslagen.³⁶ Den kalkylerade ersättningen betalas automatiskt månatligen ut till kommunen med förutsättning att kommunen har ett avtal med Egentliga Finlands NTM-central.

Projektet har haft en aktiv dialog med de kommuner som har tagit emot kvotflyktingar på Åland och gett dem stöd och råd i hur ersättningsförfarandet fungerar och vilka ersättningar som kan sökas tillbaka. Nedan är en sammanställning över de åländska kommunernas och ÅHS ersättning från UF-centret³⁷. Vårdkostnader belastar och söks tillbaka av ÅHS men redovisas under

³⁵ Ersättning för kostnader som uppstår för asylsökande sköts via ett annat förfarande än flyktingar, men även det förfarandet är kartlagt via projektet.

³⁶ Följande personer omfattas av förfarandet: flyktingkvoten, asyl, alternativt skydd, humanitärt skydd, beviljande av uppehållstillstånd på grund av hinder för avlägsnande ur landet, individuell mänsklig orsak, uteslutningsklausul, annan humanitär invandring, offer för människohandel, beviljande av fortsatt tillstånd, familjemedlemmar (till ovanstående grupper). UF-centret ersätter till kommunen kostnader orsakade av personer som finns nämnda i 2 §, 2 och 3 mom. i integrationslagen (FFS 1386/2010), med stöd av avtal mellan NTM-centralen och kommunen.

³⁷ NTM-centralernas och TE-byråernas utvecklings- och förvaltningscenter. UF-centret ersätter till kommunen kostnader orsakade av personer som finns nämnda i 2 §, 2 och 3 mom. i integrationslagen, med stöd av avtalet mellan NTM-centralen och kommunen.

individens hemkommun, endast tolkkostnader för ÅHS redovisas skilt.³⁸ Kommunens tolkkostnader redovisas per kommun och ingår i den särskilda ersättningen.

Kommun	Kalkylerad ersättning					
	2016	2017	2018	2019	2020	
Brändö	2 674,20 eur	17 382,30 eur	16 045,20 eur	16 045,20 euro	12 033,90 euro	
Finström	0,00 euro	0,00 euro	766,68 euro	9 966,84 euro	9 200,16 euro	
Jomala	8 593,35 eur	13 959,78 eur	2 674,20 euro	17 961,90 euro	16 045,20 euro	
Kumlinge	0,00 euro	17 728,92 eur	17 719,74 eur	18 290,16 euro	19 431,00 euro	
Lemland	0,00 euro	0,00 euro	1 715,85 euro	19 276,05 euro	9 172,62 euro	
Mariehamn	58 514,68 eur	90 430,33 eur	115 981,08 eur	154 574,49 euro	110 860,21 euro	
Saltvik	4 965,06 eur	18 345,24 eur	14 178,99 eur	12 841,89 euro	7 475,13 euro	
Sund	0,00 euro	20 946,00 eur	14 662,20 eur	0,00 euro	0,00 euro	
	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €	0,00 €
Kommun	Ersättning för utkomststöd, integrationsstöd, återflytningsbidrag, särskilda kostnader, tolktjänster					
	2016	2017	2018	2019	2020	
Brändö	0,00 euro	0,00 euro	13 279,84 eur	391,00 euro	56 928,36 euro	
Finström	0,00 euro	0,00 euro	0,00 euro	0,00 euro	31 259,11 euro	
Jomala	0,00 euro	33 545,51 eur	10 717,42 eur	70 765,09 €	23 232,39 €	
Kumlinge	0,00 euro	0,00 euro	44 950,20 eur	8 308,77 euro	50 611,38 euro	
Lemland	0,00 euro	0,00 euro	0,00 euro	22 999,61 euro	69 474,45 euro	
Mariehamn	0,00 euro	160 651,79 eur	108 952,52 eur	73 024,67 euro	430 712,81 euro	
Saltvik	0,00 euro	22 057,77 eur	36 613,88 eur	680,00 euro	41 715,84 euro	
Sund	0,00 euro	0,00 euro	0,00 euro	32 586,55 euro	0,00 euro	
ÅHS *					13 440,22 euro	tolktjänster
	0,00 €	0,00 €	0,00 €	70 765,09 €	23 232,39 €	93 997,48 €
						93 997,48 €

Projektet konstaterar att genom ett aktivt arbete med att effektivisera ersättningsförfarandet har kommunerna och ÅHS sökt tillbaka mer ersättning än tidigare år.

³⁸ Detta beror på hur NTM-centralen och UF-centret redovisar för aktörer i deras system.

SAMHÄLLS - OCH HÄLSOKOMMUNIKATÖRER (SHK)

Projektet är ålagt att skapa en integrationsfrämjande tjänst. Insatsen ska baseras på erfarenhetsutbytet och kunskapsinhämtningen under projektets första år samt lokala behov. Tjänsten ska utformas och provas under projektiden.

Styrgruppen var med i processen att välja en tjänst som skulle komma hela Åland till gagn. Projektet tog fram tre förslag på integrationsfrämjande tjänster som skulle kunna skapas inom projektets regi. Styrgruppen valde att projektet skulle utbilda Ålands första samhälls- och hälsokommunikatörer³⁹.

Samhälls- och hälsokommunikatörerna har visat sig ha positiv effekt på inflyttades integration. I Sverige⁴⁰, och framförallt i Skåne⁴¹, har man arbetat med att ge ut information via kommunikatörer på olika språk. Det finns även ett fåtal utbildade kommunikatörer i Finland. Åland är en av få regioner i Finland som har svensktalande samhälls- och hälsokommunikatörer.

Utbildningen för samhälls- och hälsokommunikatörerna omfattade nio närstudietillfällen på fem timmar vardera samt inlämningsuppgifter mellan varje tillfälle. Sex tillfällen upphandlades av Yrkesakademien i Österbotten som, sedan tidigare, har utbildat samhälls- och hälsokommunikatörer på svenska. Tre tillfällen hölls av projektpersonalen, samarbetspartners eller andra aktörer från Åland⁴², vilket främst handlade om hälso- och sjukvården på Åland samt specifik information och insatser som görs på Åland. Utbildningen tog upp följande teman; att fungera som gruppleadare, att komma till Finland och Åland, hur styrs Finland och Åland, individens rättigheter och skyldigheter, att försörja sig i Finland och på Åland, att bilda familj, att åldras, natur och miljö, sjuk- och hälsovårdssystemet, migration och hälsa, barnskyddet, psykisk hälsa, kost, motion, sexuell hälsa, tandhälsa och droger.

I januari 2020 hade tretton personer fullföljt utbildningen. Kommunikatörerna har utbildats för att informera på olika nivåer och omfattar delar som ligger på kommunens, myndigheters och landskapets ansvar att informera om. Alla deltagarna som gått hela utbildningen fick ett intyg över avklarad utbildning. Kommunikatörerna kan bokas av landskapsregeringen, kommuner, myndigheter, näringsliv och föreningar för uppdrag på olika språk.

³⁹ En samhälls- och hälsokommunikatör är en person som tidigare invandrat till landet och har ett annat modersmål än svenska, tanken är att hen efter genomgången utbildning ska ge samhällsinformation till nyinflyttade (i dialogform) på deras eget modersmål.

⁴⁰ <https://www.lansstyrelsen.se/skane/om-oss/nyheter-och-press/nyheter---skane/2019-09-18-who-uppmarksammar-skansk-halsokommunikation-for-nyanlanda.html>

⁴¹ <https://www.lansstyrelsen.se/skane/samhalle/social-hallbarhet/integration/samhallsorientering-for-nyanlanda.html>

⁴² Inbjudan föreläsare var från följande organisationer; Ålands hälso- och sjukvård (psykiatri, dietist, barnmorska, tandvård), Ålands arbetsmarknad och studieservice, Ålands polismyndighet, Röda Korset Ålands distrikt, Rädda Barnen, Folkhälsan, Ålands motionsförbund, Reseda

Samhälls- och hälsokommunikatörerna har aktivt arbetat med flera uppdrag i projektets slutskede. Kommunikatörerna är efterfrågande av olika aktörer i samhället, såväl myndigheter som näringsliv. Projektet har tagit fram en informationsbroschyr om kommunikatörerna och vilka uppdrag som de kan vara behjälpliga i. På grund av corona-pandemin användes samhälls- och hälsokommunikatörerna under februari-mars 2020 som en informationskanal för att ge ut information om och besvara frågor gällande undantagstillståndet och covid -19.

På projektets hemsida finns information om samhälls och hälsokommunikatörerna samt en presentation av några kommunikatörer.

Under projektets gång har kommunikatörerna haft 26 olika uppdrag. Utvärderingarna från dessa uppdrag visar att 100% av deltagarna vill att flera tillfällen ordnas, 75 % fick ny information om Åland och framförallt om "skattesystemet, biblioteket, vårdssystemet och hobbyverksamheter"⁴³, 100 % skulle rekommendera ett liknande tillfälle för en inflyttad vän. Inflyttade som får tillräckligt med information om det åländska samhället har lättare att samhällsorientera sig och de integreras därmed snabbare samtidigt som det minskar eventuell extra belastning för mottagande kommun och lokala myndigheter.

Följande grundutbud av informationspaket finns att tillgå för projektets samhälls- och hälsokommunikatörer:

Paket A - Åland

- Att komma till Åland
- Att bo på Åland (boendeformer samt rättigheter och skyldigheter)
- Högtider och kultur
- Individens rättigheter, diskriminering och religionsfrihet i praktiken
- Föreningslivet
- Natur och miljö
- Integrationsprocessen för individen
- Allemansrätten
- Lokalkännedom
- Utbildningssystemet för vuxna (integrationsutbildning, språkutbildning, yrkesutbildning m.m.)

- Praktiska råd (exempelvis hushållsekonomi, brandsäkerhet, avfallshantering, mat, kemikalier, hälsoeffekter)

Paket A omfattar tre tillfällen och ett studiebesök.

Paket B - Hälsa och sjukvård

- Vad är hälsa?
- Sjuk- och hälsovårdssystemet
- Hälsovård, sjukvård, akutvård och specialistsjukvård
- Patientens rättigheter/skyldigheter
- Migration och hälsa
- Psykisk hälsa
- Kost och motion

⁴³ Original utdrag från utvärderingen och frågan "Vad är ny information för dig?: I got more information about the tax office, library, medical services and leisure activities".

- Alkohol, tobak och narkotika
- Sexuell hälsa och sexualitet
- Allergi
- Apotek

Paket B omfattar fyra tillfällen med studiebesök.

Paket C - Arbetsmarknaden

- Att försörja sig och utvecklas på Åland
- Anställningsformer
- Skatt och deklaration
- AMS och FPA
- Eget ansvar i integrationsprocessen inkl. arbetets och språkets betydelse
- Starta eget och driva företag

Paket C omfattar två tillfällen.

Paket D - Lagstiftning

- Demokratins historia och principer
- Finland i EU
- Grundlagen inklusive åsikts-, yttrande-, tryck-, föreningsfrihet
- Individens rättigheter, skyldigheter och jämställdhet
- Ålands självstyrelse och behörighetsområden
- Sätt att påverka och åsiktsbildning
- Val på Åland och i Finland
- Kommuner och deras roll

Paket D omfattar fem tillfällen.

Paket E - Bilda familj och leva med barn

- Att bilda familj och leva med barn på Åland
- Olika familjeformer
- Äktenskap och skilsmässa
- Sambo

- Att vänta barn och föda barn i Finland
- Förälder och barn (faderskap, vårdnad, underhåll)
- Syn på barn och barndom i Finland
- FN:s barnkonvention & barns rättigheter/skyldigheter
- Skola och utbildning
- Svårigheter och problem i familjen/relationen, familjerådgivning, misshandeln, våld, kvinnojourer

Paket E omfattar fyra tillfällen.

Paket F - Att åldras på Åland

- Att åldras i ett främmande land
- Äldreomsorgen, stödformer och kommunens ansvar
- Pension
- Begravning och arvsregler

Paket F omfattar ett tillfälle.

Paket G - Flyktingar

När det finns speciella behov hos de nyanlända i kommunen eller för att göra en punktinsats av något slag, exempelvis en föreläsning kring ett specifikt tema. Det kan också handla om att samla kvinnor eller män för att prata om föräldraskap på deras eget språk, eller föra ett samtal med en grupp ungdomar om deras situation och mående. Paket G beställs utgående från tema och planeras i samråd med projektet.

Paket H - Skapa ett eget informationspaket

Sätt ihop ert eget paket med utvalda teman och diskussioner. Vi kontaktar er och tillsammans planera vi upplägget.

Samhälls- och hälsokommunikatörerna kommer att finnas kvar efter projektet En säker hamn och koordineras fortsättningsvis av Informationskontoret Kompassen⁴⁴. Medis fakturerar beställaren och arvoderar kommunikatören.

MODELL FÖR KOMMUNALT INTEGRATIONSPROGRAM

En kartläggning av projektet och Ålands landskapsregering visade att det fanns kommuner som inte hade program för främjande av integration. Den modell som togs fram år 2014 hade blivit föråldrad och omfattade till stor del bara kvotflyktingar i landskapet.

Kommunen eller flera kommuner tillsammans kan, för att främja integrationen och stärka det sektorsövergripande samarbetet, göra upp ett program för integrationsfrämjande som godkänns i kommunfullmäktige. Programmet ska granskas och godkännas i fullmäktige med högst fyra års mellanrum.⁴⁵ Åland har en landskapslag om integration av invandrare och enligt lagen är kommunen allmänt ansvarig och samordningsansvarig för utvecklandet av invandrarnas integration samt för planeringen och uppföljningen av integrationen på lokal nivå.

Projektet, i samarbete med specialsakkunnig inom integration och social hållbarhet på Ålands landskapsregering, utarbetade en modell för ett kommunalt program för främjande av integration. Modellen har ett sektorsövergripande perspektiv med fokus på individen som flyttar in i kommunen samt målsättningar, riktlinjer och konkreta åtgärder för att främja integration. De politiska områden som berörs av modellen är; arbets-, utbildnings-, boende-, småbarnspedagogiks-, kultur-, idrotts-, ungdoms- samt social- och hälsovårdspolitik. Ett framgångsrikt kommunalt program för främjande av integration utvecklas bäst i samarbete med inflyttade, andra myndigheter och organisationer.

Integration ska främjas på ett sådant sätt att den sociala identiteten stärks, särskilt bland barn och unga samt inom grupper som står utanför arbetsmarknaden. Möjligheter att bevara invandrarnas modersmål och egen kultur ska också stödjas samt delaktighet uppmuntras i olika sammanhang.⁴⁶ För att uppnå allt detta krävs att all personal har behövlig kunskap och kompetens på området.⁴⁷

⁴⁴ Sedan år 2014 upprätthåller Ålands landskapsregering informationskontoret Kompassen som en integrationsfrämjande åtgärd. Verksamhet följs upp löpande och årligen beslutas om finansieringen för verksamheten. Kompassens verksamhet riktar sig huvudsakligen till utomnordiskt inflyttade personer och erbjuder information om åländska samhället samt hänvisar personer vidare till rätt instans.

⁴⁵ ÅFS 2012/74 26§

⁴⁶ ÅFS 2012/74 26§ & FFS 2010/1386 29 §

⁴⁷ ÅFS 2012/74 24, 29 § & FFS 2010/1386 30 §

Ett kommunalt integrationsprogram ska följas upp, uppdateras och godkännas i fullmäktige minst vart fjärde år.⁴⁸ I samband med uppföljningen kan förslagsvis invandrarnas och flyktingarnas erfarenheter samlas in i form av enkätundersökning eller intervju. Beroende på eventuell förändring i kommunen kan bland annat konkretiseringar och förtydliganden behövas göras gällande de olika delarna i programmet.

Modellen för ett kommunalt program för främjande av integration är fri att använda i sin helhet eller i tillämpbara delar och finns att ladda ner på Ålands landskapsregerings hemsida.⁴⁹ Efter projektet kan kommunerna vända sig till landskapsregeringen för att få råd vid uppgörande av programmet.

KUNSKAPSHÖJANDE INSATSER, MATERIAL OCH HEMSIDA

Projektet har möjliggjort kunskapshöjande insatser för i princip hela det åländska samhället, med riktade specifika insatser för en del aktörer och grupper.⁵⁰

Projektet har som åtgärd att ta fram informationsmaterial till såväl kvotflyktingar som yrkesverksamma som möter flyktingar⁵¹. Projektet genomförde en initial kartläggning av det material som efterfrågas. Material och broschyrer som valts för översättning har översatts till lättläst svenska, arabiska och engelska. Projektet har även tagit fram åtta animerade informationsfilmer. Filmerna finns på projektets hemsida och kan användas som kunskapshöjande insats för inflyttade på Åland. Informationsfilmerna är textade till arabiska, engelska och svenska.

En central del av arbetet med projektet har varit att få ut information om det åländska samhället. Projektet har därför, i samarbete med Medborgarinstitutets SFI-klasser, utvecklat en hemsida som innehåller information om det åländska samhället. Hemsidan översätter allt innehåll via Googles översättningstjänst till de 20 mest talade språken på Åland.⁵² Hemsidan innehåller en FAQ⁵³ i nio kategorier om det åländska samhället. Flera av svaren innehåller länkar som leder besökaren vidare till ansvarig myndighet, organisation eller till ytterligare information. Hemsidan har haft 9 453 unika sidvisningar under projekttiden. Genomsnittsbesökare spenderar 1 minut och 39

⁴⁸ ÅFS 2012/74 26 § & FFS 2010/1386 32 §

⁴⁹ Modellen finns på Ålands landskapsregering hemsida: <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/integration-kommunerna>

⁵⁰ Se bilaga "Genomförda insatser, möten och presentationer".

⁵¹ En detaljerad lista finns i bilagan "Lista över material framtaget av projektet".

⁵² Utgående från information som fanns tillgänglig på ÅSUB:s hemsida när projektets hemsida utvecklades.

⁵³ Engelska - *Frequently Answered Questions* ~ ofta förekommande frågor

sekunder på hemsidan.⁵⁴ Efter projektet kommer delar av hemsidan att gå över i Informationskontoret Kompassens regi.

Projektet har arrangerat ett flertal föreläsningar riktade till personal inom kommunerna, olika myndigheter, näringslivet och allmänheten. Även riktade integrationsfrämjande insatser direkt till målgruppen har ordnats, se bilaga.

Projektets Facebook-sida har över 350 personer som gillar sidan samt några följare.⁵⁵

SAMARBETEN

Projektet har arbetat aktivt med de aktörer som ingår i styrgruppen men också med andra samarbetspartners på Åland, i övriga Finland och Norden. Samarbeten har gjort det möjligt att dels ta in expertkunskap till projektets målgrupp och verksamhetsområde, dels öka kunskapen, dels effektivisera olika förfaranden för aktörer och verksamheter. Nedan har vi valt att ta upp några av de samarbeten som projektet har haft under åren.

HELSINGFORS DIAKONISSANSTALT (HDL)

Helsingfors Diakonissanstalts (HDL) AMIF-projekt arbetar nationellt med personer som lider av krigstrauma. Vid en initial kontakt, via Ålands landskapsregeringens specialsakkunnig inom integration Helena Flöjt-Josefsson, har En säker hamn tillsammans med HDL utvecklat ett förfarande på Åland för personer som lider av krigstrauma. Samarbetet med HDL gäller för undersökning, vård och rehabilitering av traumatiserade personer med flyktningbakgrund samt möjlighet till arbetshandledning, utbildning och konsultation för personalen vid ÅHS och kommunernas socialarbetare.

Förfarandet gör det möjligt för hälso- och sjukvårdspersonal samt socialarbetare att skicka remisser till HDL. HDL behandlar remissen och återkopplar med en eventuell vårdplan. Om en socialarbetare skickar en remiss till HDL rekommenderar projektet att socialarbetaren även tar kontakt med ÅHS. Detta för att inte ärendet ska förbigås eller att det inte finns en tydlig ansvarsfördelning mellan parterna. HDL kräver en betalningsförbindelse för eventuella tolkkostnader som uppstår. Den faktiska kostnaden kan ersättas via det effektiviserade ersättningsförfarande⁵⁶ som är utarbetat på Åland.

Samarbetet med HDL har även lett till kunskapshöjande insatser om flyktingskap och behandling av trauma hos flyktingar. De kunskapshöjande insatserna har varit till gagn för läkare och

⁵⁴ Rapport via Google Analytics, 10.2.2021

⁵⁵ <https://www.facebook.com/ensakerhamn>

⁵⁶ ÅHS eller kommunen kan ansöka om ersättning för tolkkostnaden genom avtal med Egentliga Finlands NTM-central. Avtalet har samma krav som andra avtal som skrivs med NTM gällande ersättningsförfarandet.

sjukvårdspersonal, Ålands polismyndighet, kommuner och tredje sektorn. Under våren 2020 planerades ytterligare föreläsningar och möten men på grund av den rådande pandemin blev dessa tillfällen inställda.

ÅLANDS HÄLSO- OCH SJUKVÅRD

Projektet insåg tidigt att det fanns en otrolig potential inom ÅHS när det gällde att samarbeta, koordinera och nå ut med information till avdelningarna gällande flykting- och integrationsfrågor. Under hösten 2018 deltog integrationsansvarig på avdelningsmöten och informerade om projektet, projektets omfattning och målsättning. Informationen till ledningsgruppen sköttes av dåvarande vårdchef. I samband med informationstillfällena till avdelningarna skapades en nätverksgrupp för integration med representanter från alla avdelningar inom ÅHS. Nätverksgruppen för integration har aktivt deltagit i utformningen av de informationsmaterial som är framtaget inom projektet. Nätverket har också bidragit med information om vilka åtgärder som efterfrågas av vårdpersonalen som är i kontakt med målgruppen. Denna integrationsgrupp har under projektets gång varit en värdefull informations- och kommunikationskanal inom ÅHS. Gruppen kommer att finnas kvar efter projektets slut.

Projektet identifierade genom sin kartläggning både av tidigare kvotflyktingar samt genom en enkät som skickades ut till all vårdpersonal att det fanns kunskapsklyftor inom flera områden som projektet har försökt brygga, såväl kunskapsbrist hos målgruppen som förbättringsmöjligheter inom myndigheten. Kvotflyktingarna, och SFI-studerande, har framhållit att kontakten med ÅHS var ansträngande och ofta ledde till missförstånd på grund av informationsbrist. Projektet har jobbat proaktivt, bland annat i SFI-undervisningen, för att minska eventuella missförstånd i vårdkontakten.

En stor utmaning är kommunikationen mellan vårdpersonal och inflyttade. För att underlätta i kommunikationen har projektet tagit fram ett nytt tolk-PM för ÅHS samt arrangerat en drop in "tolkskola" för både vårdpersonal och andra aktörer. Utbildningsmaterial om hur man arbetar med tolk har delats till ÅHS intranät.

Arbete med bildstöd för att ge ut information och kallelser till patienter har utökats genom ett samarbete med talterapeut Jeanette Hagman vid paramedicinska mottagningen och projektet. Hagman och projektpersonalen har haft återkommande möten för att diskutera hur bildstöd främjar både patienter med tal-, språk- och kommunikationsnedsättningar och invandrare med svaga svenska kunskaper. Samarbetet har haft positiv effekt och flera avdelningar inom ÅHS använder bildstöd i kontakten med patienter. Kommunikationsansvarig Ann Riis och talterapeut Jeanette Hagman är båda medlemmar av ÅHS tillgänglighetsgrupp och projektet har genom dessa, lyft tillgänglighetsfrågor för inflyttade.

Projektet har varit med och tagit fram ett lösningsförslag för ersättningsförfarandet gällande vårdkostnader som uppstår för kvotflyktingar och flyktingar för det nya informationssystemet (VIS) vid ÅHS.

MEDBORGARINSTITUTET (MEDIS)

Projektet har samarbetat med Medis SFI-undervisning för att ordna kunskapshöjande insatser för flyktingar och andra studerande. Bland annat har integrationsansvarig inom projektet föreläst för studerande om bl.a. sjukvårdssystemet på Åland, fästningar samt egenvård vid förkylning.

Alla patientbroschyrer som projektet tagit fram kan med fördel användas i undervisningen på SFI. Projektet har i samarbete med ÅHS tandvård genomfört en föreläsning om tandhälsa och i ett annat samarbete, i februari 2020, med hygiensjukskötare informerat om covid-19 och vikten av goda rutiner för att minska smittspridningen.

Projektet och bärkraft.ax:s nätverksgrupp för hållbara storföretag på Åland⁵⁷ ordnade tillsammans med Medis en eftermiddag där SFI-studerande hade möjlighet att bekanta sig med flera av de större företagen på Åland.

Under valåret 2019 ordnade projektet tillsammans med sakkunniga från landskapsregeringen en valskola för SFI-studerande där de fick information om vilka olika val som var i antågande och hur valsystemet fungerar. På slutet fick de även testa hur ett val går till rent praktiskt. Denna valskola hölls vid flera tillfällen för inflyttade runt om på Åland.

FOLKHÄLSAN

En säker hamn har haft ett aktivt samarbete med Folkhälsans SENSE-projekt⁵⁸, vars syfte är att via studiecirkel och diskussion stärka kunskapen kring sexuell hälsa, självbestämmanderätt och jämställdhet bland nyinflyttade invandrare i tvåspråkiga kommuner i Finland. Genom samarbetet ordnades ett tvådagars webinarium om sexuell hälsa, självbestämmanderätt och jämställdhet i en integrationskontext. Webbinariet hade inbjudna föreläsare från Folkhälsan i Finland, ÅHS och RFSU från Sverige. De som deltog under båda dagarna gavs möjlighet att hålla studiecirkel, vilket finansieras av SENSE-projektet. Enligt projektets kännedom har det startat en studiecirkel för flyktingar på Åland.

Under 2020 genomfördes en provverksamhet för att utveckla Folkhälsans Pappagrupper. Provverksamheten kallas för Pappacafé och var öppna tillfällen för inflyttade och etablerade pappor att tillsammans med sina barn utbyta erfarenheter om föräldrarollen på Åland.

⁵⁷ <https://www.barkraft.ax/natverket/natverksgruppen-hallbara-storforetag-pa-aland>

⁵⁸ <https://www.folkhalsan.fi/kampanj/mangkulturellt-arbete-inom-folkhalsan/sense/>

RÖDA KORSET OCH MARIEHAMNS STADSBIBLIOTEK

Projektet har samarbetat med Röda Korset Mariehamns avdelning och Mariehamns stadsbibliotek för att arrangera språkcaféverksamhet. Det första språkcaféet hölls i september 2018 och totalt 18 st tillfällen hanns med innan pandemin satte stopp för dylika sammankomster. Flertalet språkcaféer hade specifika teman⁵⁹ med inbjudna sakkunniga.

UTLÅTANDEN

Under projekttiden har projektpersonalen fungerat som sakkunniga för flera instanser när det gäller frågor som berör integration eller flyktingar. Genom projektets samarbete med THL blev integrationsansvarig vid ÅHS hörd av THL:s projekt "Mental hälsa för nyanlända: Psykoedukation och stöd för mental hälsa för nyanlända (Tuuli)".⁶⁰ Projektet ska skapa psykoedukativt material samt material som utvärderar och stöder mental hälsa på olika språk som kan användas av samarbetsparter och målgruppen. Materialet görs kultursensitivt, så att det tilltalar slutanvändarna. THL:s Tuuli-projekt finansieras av AMIF till den 30.06.2022.

Ålands lagtings Lag- och kulturutskott hörde projektet i samband med att Ålands landskapsregering föreslog att rikets diskrimineringslag görs tillämplig på Åland med behövliga avvikelser. Den uppdaterade åländska diskrimineringslagen underkändes senare av Högsta domstolen⁶¹, Ålandsdelegationen⁶² och president Sauli Niinistö.

Ålands statistik- och utredningsbyrå (ÅSUB) genomförde, på uppdrag av Ålands ombudsmannamyndighet, en undersökning om upplevd diskriminering i det åländska samhället.⁶³ Sakkunniga bidrog till att ge en bild av eventuella strukturer och mekanismer som finns bakom upplevd diskriminering på Åland. Projektet bidrog som sakkunniga till undersökningen.

Ett bibliotekspolitiskt program på Åland håller på att utarbetas och projektet har blivit hörd i processen av arbetsgruppen angående inflyttades perspektiv.

⁵⁹ Till exempel: Bank och försäkringar, fotografi, bärkraft, folkhälsan, idrott, räddningsverket, Röda korsets verksamhet.

⁶⁰ <https://thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/projekt-och-program/mental-halsa-for-nyanlanda-psykoedukation-och-stod-for-mental-halsa-for-nyanlanda-tuuli->

⁶¹ <https://korkeinoikeus.fi/sv/index/lausunnot/utlatandegallandealandslagtingsbeslut25.5.2020omantagandeavlandskapslagomforhindrandeavdiskrimineringochomsexandralandskapslagar.html>

⁶² https://www.ambetsverket.ax/sites/www.ambetsverket.ax/files/ad_arenden/d_10_20_01_27-d10_20_01_33_17.20_diskrimineringslag.pdf

⁶³ <https://www.asub.ax/sv/utredning/upplevd-diskriminering-alandska-samhallet-2020>

Projektpersonalen har även bistått kommuner, myndigheter, organisationer och privatpersoner i frågor som rör integration, flyktingskap och lagstiftning.

UTMANINGAR

Målet för kommunens och de andra lokala myndigheternas integrationsfrämjande är att lokalt eller regionalt stödja internationalism, jämlikhet och likabehandling samt främja en positiv växelverkan mellan olika befolkningsgrupper. Målet är dessutom att främja goda etniska relationer och en dialog mellan olika kulturer och delaktighet för invandrargrupper samt att stödja deras möjligheter att bevara sitt eget språk och sin egen kultur.

Invandrarbefolkningens behov och främjandet av integrationen ska beaktas i kommunens och de andra lokala myndigheternas allmänna planering, verksamhet och uppföljning.⁶⁴

Projektet vill påminna om att Åland har små kommuner och myndigheter samt att dessa har ringa resurser gällande ekonomi och personal. Detta ställer stora krav på ovanstående aktörer och genom att utveckla gemensamma förfaranden finns möjligheter att skapa förutsättningar för bättre flyktingmottagning under kommande år.

Nedan tar projektet upp de utmaningar som projektet har identifierat genom möten, dialog och erfarenhetsutbyte med aktörer som arbetar med flyktingar och integration på Åland. Projektet har valt att dela avsnittet utgående från ansvarsfördelningen som återfinns i lagen om främjande av integration och landskapslagen om främjande av integration samt ett avsnitt om framtida utmaningar som har identifierats av projektet.

FINLAND

”Statsrådet beslutar om det nationella utvecklandet av integrationen genom att för fyra år i sänder utarbeta ett statligt program för integrationsfrämjande i vilket målen för integrationsfrämjandet anges.”⁶⁵

Nationellt finns utmaningar med att lagen om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen⁶⁶ inte tar hänsyn till Ålands särställning och kommunala struktur. I dagsläget är det inte möjligt för ÅHS att ta del av dessa uppgifter vilket ökar arbetsbördan för det ersättningsförfarande som upprättats på Åland för vårdkostnader.

⁶⁴ ÅFS 2012/74 23 § & FFS 2010/1386 29 §

⁶⁵ FFS 2010/1386 34 §

⁶⁶ Lag om behandling av personuppgifter i migrationsförvaltningen (FFS 615/2020) ersätter den över 20 år gamla lagen om utlänningsregistret (FFS 1270/1997)

Ålands egen lagstiftningsbehörighet för utbildning skapar utmaningar då det gäller ersättning för flyktingar som får utbildning på Åland. I övriga Finland finns stöd för såväl integrationsutbildning som specialstöd för att stödja elever med invandrarbakgrund. I nuläget belastar de som berörs av ersättningsförfarandet antingen landskapet eller den åländska kommunens budget. Detta berör bland annat men inte uteslutande utformningen av läroplanen, läroplanens innehåll och omfattning, resurser för invandraren och den aktör som bekostar utbildningen. Frågorna borde utredas ytterligare samt se över hur ett eventuellt samarbete eller avtal kan göras mellan de åländska kommunerna, Ålands landskapsregering och utbildningsstyrelsen eller NTM-centralen.⁶⁷

Projektet ser utmaningar med att den kalkylerade ersättningen betalas ut till kommunerna utan krav på redovisning eller synlighet i budgeten. Projektet vill uppmana kommunerna att synliggöra hur integrationsfrämjande medel används i budgeten. Inom budgetarbetet kan kommunen fördela medel för kommunens integrationsfrämjande arbete och framförallt för att synliggöra specifika intäkter (exempelvis kalkylerad ersättning) och utgifter (exempelvis tolktjänster, informationsmaterial, personalkostnader). Synliggörandet i budgeten kan underlätta för beslutsfattare att besluta kring kommunens integrationsfrämjande arbete samtidigt som det ökar transparensen gentemot kommuninvånare.

Projektet konstaterar att det finns bristande kunskaper om Åland och Ålands särställning i Finland, vilket har gjort att detta inte har tagits i beaktande när det nya ersättningsförfarandet via soumi.fi togs i bruk den 1.1.2021. En initial dialog förs med Egentliga Finlands NTM-central men förfarandet behöver utredas ytterligare.

Sammanfattning:

- Statsförvaltningen och myndigheter i riket behöver mer kunskap om Ålands särställning och samhällsstruktur när det gäller frågor som rör integration som faller under lagen om främjande av integration samt specifik sektorslagstiftning.

ÅLANDS LANDSKAPSREGERING

Landskapsregeringen svarar för den allmänna utvecklingen, planeringen och styrningen av integrationspolitiken, utvärderingen och uppföljningen av integrationspolitiken, stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjande av integrationen, styrningen, rådgivningen och stödet till Ams och utvecklingen av personalens kompetens i arbetet med att främja integrationen och sysselsättningen samt planeringen, upphandlingen och tillsynen i fråga om integrationsutbildningen för en invandrare som är registrerad som arbetssökande vid Ams.⁶⁸

⁶⁷ FFS 2009/1704 40§

⁶⁸ ÅFS 2012/74 29 §

Ålands landskapsregering har det övergripande ansvaret för och uppföljningen av landskapslagen om främjande av integration. Projektet vill uppmärksamma Ålands landskapsregering på att ytterligare resurser behöver läggas på att ge ut samhälls- och hälsoinformation, på en övergripande nivå, till personer i landskapet samt ytterligare ge stöd och råd till kommunerna i frågor som gäller främjande av integration. Tillräckligt med resurser för att tillgodogöra att det som åläggs regeringen utgående från gällande lagstiftning behöver säkerställas.

Sammanfattning:

- Utöka resurserna för att ge ut övergripande information till alla på Åland samt utred vilka språk som informationen ska ges ut på.
- Kartlägg vilka integrationsfrämjande åtgärder som görs utgående från landskapslagen om främjande av integration.

KOMMUNEN

Kommunen är allmänt ansvarig och samordningsansvarig för utvecklandet av invandrarnas integration samt för planeringen och uppföljningen av integrationen på lokal nivå. Kommunen ska se till att de kommunala tjänsterna även lämpar sig för invandrare. Kommunen ska dessutom se till att de åtgärder och tjänster för invandrare som avses i denna lag ordnas så att de till innehåll och omfattning är sådana som behovet i kommunen förutsätter. Kommunen ska se till att den egna personalens kompetens i fråga om integration utvecklas. Åtgärder och tjänster avsedda för invandrare får också ordnas i samarbete mellan kommunerna.⁶⁹

Projektet har identifierat att de åländska kommunerna har små enheter som arbetar integrationsfrämjande. Möjligheterna för de kommunala tjänstemännen att få fördjupad kunskap i integrationsfrågor och stöd av andra tjänstemän är begränsad. Sektorsövergripande samarbete finns i viss mån och utsträckning, vilket kan underlätta för de berörda tjänstemännen. Däremot finns det utvecklingspotential för det sektorsövergripande samarbetet. Framförallt gällande samarbetet inom och mellan kommuner. I samarbetet behövs strukturer och formalia tas fram för hur kommunerna, ÅHS, AMS och Ålands polismyndighet, organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster ska samarbeta på ett effektivt sätt som bidrar till att invandrare och flyktingar erhåller sina lagstadgade integrationsfrämjande åtgärder.

⁶⁹ ÅFS 2012/74 24 § & FFS 2010/1386 30 §

Integrationen behöver beaktas inom kommunens basservice men också i de särskilda tjänster som invandrare behöver. Tjänsterna kan vara språk, annan utbildning, vägledning och rådgivning.⁷⁰

Kommunalförbundet Kommunernas socialtjänst (KST) startade den 1 januari 2021 och tog organisatoriskt ansvar för samordningen av den socialvård som ankommer på de åländska kommunerna med undantag av barn- och äldreomsorgen. Kommunerna och Kommunernas socialtjänst (KST) behöver se över sina möjligheter att få tillgång till ärendehanteringssystemet UMA. Systemet gör det möjligt för aktörerna att aktivt följa upp ifall det flyttar flyktingar till eller från Åland. Detta, i sin tur, underlättar när integrationsfrämjande åtgärder ska sättas in men också om eventuella avtal behöver tecknas med NTM-centralen. Om de integrationsfrämjande insatserna är svaga eller inte sätts in i rätt tid kan det leda till att flyktingen eller flyktingfamiljen väljer att flytta från Åland. Vid utflyttning påverkas den kalkylerade ersättningen som kommunen erhåller negativt.

Kommunerna saknar resurser för att arbeta integrationsfrämjande för personer som varken är i kontakt med KST eller Ams, exempelvis barn, hemmavarande föräldrar och äldre. Kommunen behöver se till att det finns resurser för att göra inledande kartläggningar, integrationsplaner samt ge ut information om lokalsamhället till invånare i kommunen.

Sammanfattning:

- Kommunen har huvudansvaret för integrationen av personer bosatta i kommunen.
- Ansvarsfördelningen mellan KST och kommunerna är otydlig enligt projektet. Kommunen saknar helt, eller delvis, möjligheter att följa upp hur KST arbetar integrationsfrämjande.

MYNDIGHETER

De lokala myndigheterna ska utveckla integrationen som ett sektorsövergripande samarbete. I samarbetet deltar kommunen, Ålands hälso- och sjukvård, Ams och polisen samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster.⁷¹

Projektet konstaterar att de åländska myndigheterna överlag är små och har ett stort samhällsansvar. De åländska myndigheterna besitter en bred kompetens inom deras verksamhetsområde.

⁷⁰ Tillämpningsanvisning till landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012/74), § 24

⁷¹ ÅFS 2012/74 25 §

Myndigheter har ett tydligt ansvar för främjande av integration i ett sektorsövergripande samarbete.⁷² AMS ansvarar för att arbetskraftstjänster och andra åtgärder som främjar och stöder invandrades sysselsättning och integration ordnas för invandrare som är arbetssökande samt ser till att deras tjänster lämpar sig för invandrare.⁷³ Kommunen och AMS kan tillsammans anordna integrationsfrämjande och -stödande åtgärder och tjänster samt anvisande till och uppföljningen av dessa. De kan dessutom göra upp lokala eller regionala samarbetsavtal om anordnandet av åtgärder och tjänster inom sitt område.⁷⁴

Projektet har även identifierat att myndigheter tolkar den åländska förvaltningslagen olika. Den åländska förvaltningslagen kan tolkas som att det inte finns en skyldighet att översätta eller ordna tolk till invandrare. Tolkning är inte ett absolut krav för myndigheter på Åland, enligt Ålands förvaltningslag⁷⁵, utan görs på bedömning av kostnadsmässiga orsaker, tillgången på tolkar och behovet av tolk. Det kan jämföras med den finska förvaltningslagen där det tydligt framgår att tolkning ska ordnas om personen inte behärskar svenska eller finska.⁷⁶

Projektet har bistått ÅHS med flera integrationsfrämjande rutiner, material och kunskapshöjande insatser. Det som är framarbetat inom projektet kommer fortsättningsvis att förvaltas inom organisationen, där projektet ser utmaningar i vem eller vilka som kommer ha ägandeskapet i dessa frågor. Projektet ser även att det behövs och efterfrågas ytterligare kunskapshöjande insatser till personalen, framförallt på övergripande nivå men också för specifika yrkesgrupper och avdelningar. Oron som projektet framhåller delas med flera avdelningar och personal inom myndigheten.⁷⁷

Kunskap om integration och mångfald behöver säkerställas för personalen. Inom projektet har flertalet kunskapshöjande insatser gjorts för myndighetspersonal. Projektet vill framhålla att även kunskapsbehovet kommer att finnas kvar efter projektet och uppmanar berörda myndigheter att ser över vilket kunskapsbehov som finns hos den egna personalen och hur myndigheterna kan samarbeta för att kostnadseffektivt ordna gemensamma kunskapshöjande insatser.

⁷² ÅFS 2012/74 25 §

⁷³ FFS 2010/1386 40 § & ÅFS 2010/74 30 §

⁷⁴ ÅFS 2012/74 25 §

⁷⁵ Utdrag ur Förvaltningslag (2008:9) för landskapet Åland 23 §:

”Tolk bör även anlitas i ett ärende som har inletts av en myndighet, om en part inte behärskar svenska, om det är skäligt med hänsyn till ärendets natur och parternas förmåga att ta del av handlingarna.” Projektets kursivering.

⁷⁶ Utdrag ur Förvaltningslag (FFS 2003/434) 26 §:

”En myndighet *skall* ordna tolkning och översättning i ett ärende som kan inledas av en myndighet, om 1) en part som använder romani eller teckenspråk eller något annat språk inte behärskar det språk, finska eller svenska, som skall användas vid myndigheten...” Projektets kursivering.

⁷⁷ Följande har avdelningar och personer har uttryckt sin oro till ledningen; klinikledningen på primärvården, klinikledningen på tandvården, ekonomikontoret samt social- och hälsovårdens fackorganisation Tehy r.f..

Sammanfattning:

- Myndigheterna har ett tydligt uppdrag för att arbeta integrationsfrämjande och sektorsövergripande i frågor som rör integration. Myndigheterna behöver se över sina rutiner för hur deras integrationsfrämjande arbete genomförs samt strukturen för det sektorsövergripande samarbetet.
- Tolkning är inte ett krav enligt Ålands förvaltningslag. En uppdatering av lagen skulle stärka myndigheternas möjligheter att arbeta integrationsfrämjande.
- Ett förtydligande av ägandeskapet inom ÅHS vad gäller integrationsfrågor behövs.

FÖRETAGAR- OCH FRIVILLIGORGANISATIONER

Projektet ser att flera av de åtgärder som är lagstadgade och ålagda kommunen dessvärre stundtals faller på tredje sektorn. Flera aktörer inom tredje sektorn har tagit på sig uppgifter som är ålagda kommunen⁷⁸, eftersom tredje sektorn själva har identifierat dessa brister. Ett fåtal kommuner har även framhållit att tredje sektorns integrationsfrämjande åtgärd är det enda som erbjuds åt immigranter i kommunen.

Flera frivilliga har påtalat för projektet att flyktingar saknar stöd från kommuner och myndigheter när de är i kontakt med dessa instanser. Dessutom upplever frivilliga att kommunerna antingen gör för få integrationsfrämjande åtgärder för flyktingar eller förväntar sig att de frivilliga ska bistå betydligt mer. Ett fåtal frivilliga har även påtalat att de inte vill kontakta kommunen eller lokala myndigheter eftersom det upplevs som att det inte kommer att hjälpa flyktingens integrationsmöjligheter.

I de diskussioner som projektet har haft med representanter för näringslivet på Åland ser de stor potential i att arbeta integrationsfrämjande. Det åländska näringslivet framhåller att de behöver kvalificerad utbildning och arbetskraft. Projektet upplever att näringslivet på Åland har tagit större socialt ansvar i enlighet med de mål som finns uppsatta i Ålands utvecklings- och hållbarhetsagenda.⁷⁹ Flera företag har varit i kontakt med projektet för att utveckla eller förbättra deras integrationsarbete.

Företagar- och frivilligorganisationer har formellt inget ansvar i integrationen av flyktingar och invandrare. Landskapslagen om främjande av integration och lagen om främjande av integration framhåller dock att det är viktigt att företag- och frivilligorganisationer är med i det integrationsfrämjande arbetet.

Sammanfattning:

- Företagar- och frivilligorganisationer har inget formellt ansvar.

⁷⁸ ÅFS 2012/74 § 24, 26 & 27

⁷⁹ Se strategiskt mål 1,2 och 5.

- Kommuner framhåller vikten av att frivilligorganisationer aktiveras vid mottagande av flyktingar och är delaktiga i det integrationsfrämjande arbetet.
- Frivilliga inom tredje sektorn upplever att kommunen lägger för stort ansvar på dem och deras frivilliga arbete med integrationsfrämjande åtgärder.

FRAMTIDA UTMANINGAR

Projektet har identifierat att det finns ytterligare utmaningar som är på en övergripande nivå och som behöver tas i beaktande i arbetet framöver.

KOMMUNERNAS SOCIALTJÄNST (KST)

Kommunernas socialtjänst (KST) trädde i kraft den 1.1.2021 och har som uppgift att samordna socialtjänsten på Åland för att främja en likvärdig service, en effektiv användning av resurserna, en samlad kompetens och en ökad specialisering inom personalen, en större integritet, en stärkt anonymitet och ett gott rättsskydd. Projektet kan konstatera att KST överlag kommer att förbättra socialtjänsten på Åland.

Samordningen av socialvården på Åland innebär också att delar av integrationsarbetet som gjorts inom kommunerna samordnas genom KST. Integrationsarbetet är ett tvärsektorielt ansvarsområde där kommunerna och KST behöver fördela de lagstadgade uppgifterna kring det integrationsfrämjande åtgärder som ska finnas tillhands för alla invandrare, oavsett livssituation och -skede, på Åland.

Projektet vill påtala att det kan uppstå eventuella utmaningar med hur integrationsfrågorna ska lösas för kommunerna i och med ikraftträdande av Kommunernas socialtjänst (KST) och kommunernas ansvar. Integrationsfrågan lyfts knappt inom den nya socialvårdslagen, vilket kan skapa en ansvarsklyfta mellan kommuner och KST. Projektet har lyft frågan med flera berörda aktörer.

Kommunerna har, enligt både lagen om främjande av integration och landskapslagen om främjande av integration, huvudansvaret för integrationen för individen som är bosatt i kommunen. Ansvarsfördelningen för integrationsfrågan är fortfarande oklar mellan KST, kommunerna och andra aktörer som ska ingå i ett sektorsövergripande samarbete enligt gällande lagstiftning.⁸⁰ Integrationen av kommuninvånarna behöver göras även om det inte faller inom KST verksamhetsområde. Projektet upplever att det fortfarande finns oklarheter kring kommunens ansvar för integrationen inom barn- och äldreomsorg, när och var KST behöver göra

⁸⁰ Utdrag ur Landskapslag om främjande av integration (ÅFS 2012/74 § 25): "De lokala myndigheterna ska utveckla integrationen som ett sektorsövergripande samarbete. I samarbetet deltar kommunen, Ålands hälso- och sjukvård, Ams och polisen samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster."

integrationsfrämjande arbete. Dessutom upplever projektet att det finns en resursbrist inom de åländska kommunerna för hur de ska arbeta integrationsfrämjande.

KUNSKAPSKLYFTOR

Lagen om främjande av integration och landskapslagen om främjande av integration samt dess tillämpningsanvisningar är kända bland tjänstemän i kommuner eller myndigheter på Åland men det saknas en djupgående förståelse. Projektet har identifierat att flera aktörer inte känner till att det är den finska lagstiftningen som tillämpas på bland annat kvotflyktingar och flyktingar. För att minska kunskapsklyftorna har projektet tagit fram en modell för ett kommunalt integrationsprogram, ett förenklat förfarande för ersättningar samt ett informationspaket till kommunala tjänstemän.⁸¹ Flera kunskapshöjande insatser behövs för att tillgodose att alla yrkesverksamma känner till vilken lagstiftning och vilka förfaranden som gäller för kvotflyktingar och flyktingar samt asylsökande som finns i landskapet.

För att upprätthålla en viss kompetensnivå för integrationsarbetet på Åland krävs att kommunerna och ÅHS har kunskap om ersättningsförfarandet. Om ersättningsförfarandet inte används effektivt kan det leda till att kostnaderna som ersätts via förfarandet blir betydligt mindre eller uteblir. Ersättningsförfarandet kan komplettera eventuella kostnader som kan uppstå för insatser som görs för andra immigranter. Projektet anser att personal som berörs av ersättningsförfarandet ska ha möjlighet till fortbildning inom området för att hålla sig ajour med eventuella förändringar som sker i förfarandet.

ISTANBULKONVENTIONEN

Ålands lagting godkände Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet (Istanbulkonventionen) år 2015.⁸² Konventionen är ett juridiskt bindande instrument med målsättningen att skydda och hjälpa dem som utsätts för våld i hemmet, förebygga alla former av våld mot kvinnor, skyldigheter att skydda samt att se till att förövaren av våldshandlingar ställs till straffrättsligt ansvar för sina handlingar. Dessutom finns det bestämmelser om att de yrkesgrupper som kommer i kontakt med våldsproblematiken ska få fortbildning på området.

Projektet har vid flera tillfällen lyft komplexiteten vid hedersrelaterade brott och de åtaganden som finns i Istanbulkonventionens artikel 37 och artikel 38. Projektet har ordnat kunskapshöjande insatser för att ge fortbildning inom dessa områden men kan konstatera att ytterligare information, material och handlingsplaner behövs. Dessa handlingsplaner bör förtydligas och inkluderas i ordinarie verksamhet, framförallt inom de myndigheter som har hög sannolikhet att möta hedersrelaterade brott.

⁸¹ <https://www.regeringen.ax/demokrati-hallbarhet/integration/integration-kommunerna>

⁸² ÅFS 2015:83

KOMMUNSAMMANSLAGNINGAR

I projektplanen bedöms att det finns en risk att den pågående diskussionen och processen på Åland om kommunsammanslagningar kan påverka projektet. En kommunsammanslagning genomfördes inte under projekttiden men projektet kan se utmaningar och möjligheter vid en eventuell kommunsammanslagning. Idag har kommunerna begränsade resurser för integration och en eventuell kommunsammanslagning skulle möjligen, på sikt, kunna förbättra möjligheterna för kommunerna att fullfölja deras uppdrag i enlighet med gällande integrationslagstiftning.

Vid en eventuell kommunsammanslagning behöver berörda kommuner beakta eventuella kommunala program för främjande av integration, det integrationsfrämjande arbetet som utförs i kommunerna samt det avtal som finns med Egentliga Finlands NTM-central och ÅHS gällande mottagande och ersättningsförfarande.

TILLIT, DELAKTIGHET OCH INKLUDERING

Mellanmänsklig tillit och delaktighet ökar inkludering i samhället och motverkar exkludering och marginalisering. Projektet konstaterar att Åland idag är ett globalt samhälle med stor inflyttning och mottagande av flyktingar. "Ökad mobilitet, migration och urbanisering kombinerat med neoliberala strömningar inom ekonomi och politik har lett till en ökad individualism"⁸³ som kan skapa hinder för ett inkluderande samhälle. Åland har en vision om att "alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar" med två strategiska mål om välmående människor och delaktighet.⁸⁴

Tillit tar lång tid att bygga upp och raderas lätt.⁸⁵ Studier visar att mellanmänsklig tillit är en relativt stabil faktor i samhället men att instabilitet kan uppstå inom de grupper som är i en mer utsatt position i samhället. Framförallt inom grupper på Åland som består av lågutbildade, inflyttade, arbetslösa, personer som upplever sig bli diskriminerade och unga kvinnor.⁸⁶ Om den "sociala fällan" slår igen och människorna i samhället inte längre litar på varandra leder det till ett osäkert samhälle där alla får det sämre.⁸⁷ Ett jämställt samhälle är ett samhälle som arbetar för främjandet av tillit. Organisationer och föreningar som erbjuder sociala kontakter och möjlighet till delaktighet har därför en viktig roll i att integrera inflyttade i det åländska samhället.

⁸³ Ruth Illman & Peter Nynäs (2017), *Kultur, människa, möte - Ett humanistiskt perspektiv*, andra upplagan, s. 164, Lund, Studentlitteratur

⁸⁴ Mål 1: Välmående människor vars inneboende resurser växer.
Mål 2: Alla känner tillit och har verkliga möjligheter att vara delaktiga i samhället.

⁸⁵ ÅSUB 2018:5, *Tillitsstudie för Åland 2018*, s. 22-23

⁸⁶ ÅSUB 2018:5, *Tillitsstudie för Åland 2018*, s. 73

⁸⁷ ÅSUB 2018:5, *Tillitsstudie för Åland 2018*, s.21

Lågtröskelverksamhet och inbjudande samhällsaktiviteter behövs för att de inflyttade ska känna sig välkomna att delta.⁸⁸

Inflyttade upplever Åland som en trygg plats att bo och leva på men samhället behöver fortsätta att bekämpa diskriminering och exkludering. Framförallt de utomnordiska inflyttade upplever att de blir diskriminerade på grund av den utländska bakgrunden eller nationaliteten, dåliga eller svaga svenska kunskaper, hudfärgen eller annat utseende.⁸⁹ "Genom sin blotta existens utmanar främlingen den etablerade gemenskapen och upplevs som ett hot. På individuell nivå påminner främlingen om grundläggande erfarenheter av utanförskap och värnlöshet."⁹⁰

Projektet konstaterar att om Åland ska uppnå visionen om ett bärkraftigt samhälle, där alla kan blomstra på fredens öar, behövs alla på Åland inkluderas i arbetet och känna sig delaktiga i samhället.

⁸⁸ ÅSUB 2020:3, *Att leva och bo som inflyttad på Åland - Utomnordiska och nordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv*

⁸⁹ ÅSUB 2020:3, *Att leva och bo som inflyttad på Åland - Utomnordiska och nordiska erfarenheter av åländskt samhällsliv*

⁹⁰ Ruth Illman & Peter Nynäs (2017), *Kultur, människa, möte - Ett humanistiskt perspektiv*, andra upplagan, s. 158-159, Lund, Studentlitteratur

MÖJLIGHETER OCH POTENTIAL

Det finns fortsättningsvis flera utmaningar med integrationen av kvotflyktingar på Åland. Utmaningar som med relativt enkla medel kan överkommas och därmed skapa bättre förutsättningar för integrationen för såväl kvotflyktingar som andra inflyttade på Åland. Projektet har identifierat följande förslag på åtgärder som kan förbättra integrationen på Åland.

Nedan tar projektet upp förslag på utvecklingsmöjligheter som har identifierats av projektet utgående från de utmaningar som vi har noterat.

FÖREBYGGANDE INSATSER OCH ÅTGÄRDER

Tydligare kunskapshöjande insatser för såväl yrkesverksamma som inflyttade. Projektet ser att det fortsättningsvis finns bristande kunskaper på flera områden som hör till integration, interkulturell kommunikation och kultursensitivt bemötande.

Personalen behöver få kunskap om förfaranden, hur de kan arbeta integrationsfrämjande och vilka insatser som kan göras för flyktingar som lider av migrationsstress, krigstrauma eller posttraumatiskt stressyndrom (PTSD). De kunskapshöjande insatserna för personalen skulle kunna genomföras i samarbete med andra aktörer för att dels hålla ned kostnader och dels stärka det sektorsövergripande samarbetet. Projektet har goda erfarenheter av att samordna kunskapshöjande insatser som riktar sig till flera aktörer.

Flyktingar och immigranter behöver få mer kunskap om samhället, hälsofrågor och stöd i samhällsorientering på Åland. SFI-undervisningen ger information om samhället men alla flyktingar eller immigranter deltar inte i SFI-undervisningen. Projektet anser att det borde finnas en lågtröskelverksamhet som kan ge ut samhälls- och hälsoinformation till såväl flyktingar som immigranter. En lågtröskelverksamhet där flera aktörer samverkar mångprofessionellt för att stödja hela familjen. I Pargas finns Familjehuset Ankaret som erbjuder, i samma fastighet, barn- och mödrarådgivning, skolpsykologer och skolkuratorer, barnpsykolog, talterapeut, familjerådgivning, specialpedagoger inom småbarnspedagogiken, flyktinghandledare samt familjedagvårdsledare.⁹¹ En liknande lågtröskelverksamhet på Åland skulle gagna flyktingar och andra i behov av förebyggande och stödjande åtgärder. Verksamheten skulle med fördel kunna kompletteras med insatser från tredje sektorn, för att öka möjligheterna till att skapa delaktighet och inkluderas i det åländska samhället. Projektets integrationsfrämjande tjänst, samhälls- och hälsokommunikatörer (SHK), skulle även kunna ingå i lågtröskelverksamheten, så att flyktingar och immigranter lättare skulle ha tillgång till information på sitt eget modersmål.

⁹¹ Se <https://www.pargas.fi/familjehusetankaret>

SEKTORSÖVERGRIPANDE SAMARBETE

På Åland finns alla möjligheter att arbeta sektorsövergripande och samarbeta för integration i enlighet med det som föreskrivs i landskapslagen om integration. Projektet föreslår att en aktör tar på sig ansvaret för att upprätta ett sektorsövergripande samarbete mellan följande aktörer; Ålands landskapsregering, ÅHS, AMS, KST, Ålands polismyndighet, åländska kommuner samt organisationer, föreningar och sammanslutningar som anordnar integrationsfrämjande åtgärder och tjänster.

En konkret åtgärd för att utöka och förbättra det sektorsövergripande samarbetet skulle vara att tillsätta en delegation för integrationsfrågor. Delegationens roll skulle vara att utveckla, planera och genomföra främjande av integration och främja etniska relationer. Delegationen skulle kunna bestå av kommuner, ÅHS, AMS, KST, Ålands polismyndighet samt lokala arbetsmarknads-, företagar- och frivilligorganisationer.⁹² Det är framförallt viktigt att immigranter finns representerade i delegationen. Projektet har fört en initial dialog med Egentliga Finlands NTM-central om Ålands eventuella deltagande i den regionala ETNO-delegationen⁹³ för Västra Finland. Från NTM-centralen har man ställt sig initialt positivt till om Åland vill delta. ETNO:s syfte är att främja dialog och samarbete mellan invandrare, etniska minoriteter, myndigheter, politiska partier och medborgarorganisationer. För att uppnå syftet har delegationen i uppgift att bland annat följa utvecklingen av etniska relationer i samhället och ta initiativ som främjar invandrades möjligheter att delta och påverka, ge utlåtande och lägga fram förslag inom olika delområden för invandrar-, integrations- och jämställdhetspolitiken samt öka kännedomen om fördelarna med mångfalden i samhället.⁹⁴

FINANSERING

Ersättningsförfarandet gör det möjligt för kommuner att samarbeta kring integrationsfrämjande åtgärder som stöds via förfarandet. Ett bra exempel är hur Finström, Jomala och Lemland valde att dela på kostnader för en flyktingsamordnare för de flyktingfamiljer som anlände till kommunerna under hösten 2018. Projektet upplever att flyktingsamordnaren har haft positiv inverkan på integrationen av flyktingarna i respektive kommun. Projektet kan konstatera att det finns klara fördelar om kommunerna samordnar och effektivt använder den kalkylerade ersättningen för integrationsfrämjande åtgärder vilket kan stärka integrationen för såväl flyktingar som andra invandrare på Åland. Detta skulle ge positiva ringeffekter för integrationen på hela Åland.

⁹² ÅFS 2012/74 25§ & FFS 2010/1386 31 §

⁹³ <https://oikeusministerio.fi/sv/delegationen-for-etniska-relationer>

⁹⁴ FFS 771/2015

De åländska kommunerna erhåller idag ersättning, genom den kalkylerade ersättningen, men för att stärka det integrationsfrämjande arbetet som ska ingå i kommunens basservice borde även landskapsandelar för integration utredas. I övriga Finland regleras detta genom lagen om statsandel för kommunal basservice och att "räkna andelen invånare med främmande språk som modersmål av kommunens invånarantal och genom att därifrån dra av motsvarande andel för den kommun där andelen invånare med främmande språk som modersmål är som lägst i hela landet. När koefficienten beräknas används befolknings-datasystemets uppgifter om antalet personer med främmande språk som modersmål under året före det år som föregått finansåret."⁹⁵ Projektet har erfarenheter av att de flesta integrationsfrämjande åtgärder som sätts in i kommunen enbart kommer till flyktingars gagn eftersom det finns ett ersättningsförfarande som uppmuntrar till integrationsfrämjande åtgärder.

Vid ett sektorsövergripande samarbete skulle aktörerna behöva utreda om det finns möjligheter att söka finansiering från bland annat Paf-medel för främjande av integration, Leader, ESF+⁹⁶ och AMF⁹⁷ för att arbeta med integrationsfrämjande åtgärder. Vid ett sektorsövergripande samarbete skulle det vara möjligt att stärka arbetet ytterligare för att söka medel för projekt eller fortlöpande verksamhet.

EN VISION, EN DÖRR

Projektet har identifierat att det skulle behövas en central aktör som har ägandeskapet för integrationsfrågorna för hela Åland. Ålands landskapsregering har en övergripande roll för integrationsfrågorna på Åland och ansvarar för "1) den allmänna utvecklingen, planeringen och styrningen av integrationspolitiken, 2) utvärderingen och uppföljningen av integrationspolitiken, 3) stödet till kommunerna och rådgivningen i frågor som gäller främjande av integrationen, 4) styrningen, rådgivningen och stödet till AMS och utvecklingen av personalens kompetens i arbetet med att främja integrationen och sysselsättningen samt 5) planeringen, upphandlingen och tillsynen i fråga om integrationsutbildningen för en invandrare som är registrerad som arbetssökande vid AMS enligt landskapslagen om arbetsmarknadspolitisk verksamhet."⁹⁸

De små enheterna som idag arbetar med integration har utmaningar med att klara av de lagstadgade stöd som flyktingar och invandrare på Åland har rätt till. Enligt tillämpningsanvisningen för landskapslagen om främjande av integration kan "tjänster och

⁹⁵ FFS 2009/1704 9§

⁹⁶ "Europeiska socialfonden (ESF) kommer att bli ESF + efter att ha fusionerats med ungdomsanställningsinitiativet (YEI), fonden för europeiskt stöd till de fattigaste (FEAD), EU-programmet för sysselsättning och social innovation (EaSI) och hälsoprogrammet. Fusionen är avsedd att förenkla tillgången till medel. Den nya ESF + kommer att bli en viktig finansieringskälla för medellånga och långsiktiga integrationsinitiativ, där minst 25 procent av dess medel förväntas öronmärkas för initiativ om social integration och fattigdomsbekämpning och ett allmänt fokus på integration på arbetsmarknaden." Ålands landskapsregeringens program för integrationsfrämjande 2020-2023, s.13

⁹⁷ Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) förväntas bli Asylum and Migration Fund (AMF).

⁹⁸ ÅFS 2012/74 § 29

åtgärder för invandrare också får ordnas i samarbete mellan kommunerna. Med tanke på att behoven är olika från kommun till kommun så vore det förståndigt att åtminstone kommuner där behovet är ringa söker samarbete med en eller flera andra kommuner för att de med sammanslagna resurser kan ordna alla de åtgärder och tjänster invandrare behöver.”

Ålands landskapsregerings vision om att ha ”en dörr in” skulle vara möjligt att delvis finansieras via det kalkylerade ersättningsförfarandet, medel från Sylvia-projektet, AMF⁹⁹, Paf-medel och andra finansiella källor. De åländska kommunerna är små och har ringa resurser, så ett sektorsövergripande samarbete där kommuner delar på resurserna som ger största möjligt nytta är att föredra.

Det finns utmaningar med visionen ”en dörr in”, eftersom kommunerna har det övergripande ansvaret och alla kommuner har olika kommunala integrationsprogram. De myndigheter som berörs i ett sektorsövergripande samarbete kan begränsas i utförandet av sina uppgifter när andra aktörer är involverade, till exempel på grund av sekretessbestämmelser.

Ålands landskapsregerings vision ”en dörr in” borde utredas ytterligare samt kartlägga vilka aktörer som kunde ingå i visionen, vem som har huvudansvaret, vilken fastighet(er) verksamheten ska vara belägen i samt hur visionen ska finansieras.

Sammanfattning:

- Det sektorsövergripande samarbetet behöver förstärkas och om det förstärks har det goda möjligheter att arbeta via en lågtröskelverksamhet.
- Genom att effektivisera och centralisera möjligheterna att söka finansiering kan integrationsarbetet förstärkas på Åland. Detta gagnar såväl flyktingar som andra immigranter på Åland.
- Visionen ”en dörr in” har utmaningar men är en god lösning för ett sektorsövergripande integrationsfrämjande arbetet .

⁹⁹ ”Asyl-, migrations- och integrationsfonden (AMIF) förväntas bli Asylum and Migration Fund (AMF), med en markant ökning av tillgängliga medel. AMF kommer att ha fokus på tidiga integrationsåtgärder, med särskilt stöd för lokala och regionala myndigheter och det civila samhället.”

SAMMANFATTNING

Åland idag är bättre förberett för ett flyktingmottagande oavsett vilken kommun som väljer att ta emot kvotflyktingar eller som får flyktingar som flyttar in i kommunen. Det finns fortsättningsvis utmaningar med mottagande och integrationen av flyktingar.

ERSÄTTNINGSFÖRFARANDE

Ersättningsförfarandet för personer som omfattas av integrationslagstiftningen har förtydligats och effektiviserats genom projektet. Kunskapen om ersättningsförfarandet har funnits hos socialarbetarna i kommunen och i och med starten av KST kan det finnas en kunskapsbrist hos kommunerna.

Projektpersonalen har under projekttiden haft en central roll i framtagandet av en modell för ÅHS ersättningsförfarande. Projektpersonalen har även utfört det praktiska arbetet med att söka tillbaka ersättningarna och anser att kunskapen om förfarandet måste finnas kvar inom myndigheten efter projektets slut.

UTMANINGAR OCH MÖJLIGHETER

Det integrationsfrämjande arbetet för flyktingar på Åland har fortfarande utmaningar efter projektet. Projektet har lyckats påvisa hur ett effektivare ersättningsförfarande kan lösgöra resurser för annat integrationsfrämjande arbete samt minska den ekonomiska belastningen som uppstår för de mottagande aktörerna.

Utmaningarna finns fortfarande kvar i det förebyggande arbetet och det främjande arbetet med målgruppen samt att effektivt arbeta sektorsövergripande. Det finns även strukturella hinder för integrationen på Åland, där projektet till viss del har varit med i processer för att ta bort eller minska strukturerna. Projektet ser utmaningar i att nå ut till målgruppen, eftersom det ofta behövs en personlig kontakt. Tredje sektorn lyckas ofta skapa en personlig kontakt med målgruppen, vilket möjliggöra en högre grad av delaktighet men också korta vägar för målgruppen att ta kontakt vid eventuella frågor under integrationsprocessen.

ETT LYCKAT PROJEKT

Flera aktörer i det åländska samhället har lyft fram projektet i som ett lyckat projekt för att förbättra integrationen av flyktingar på Åland. Ålands landskapsregering konstaterar i sitt program för integrationsfrämjande 2020-2023 att "En säker hamn har det under senaste programperioden varit möjligt att visa på det positiva utbytet som ett sektorsövergripande samarbete kan föra med sig i stort, samt vad en ökad kännedom kring varandras arbetssätt och verksamheter kan föra med sig. Det blir också lättare att se vilka delar som behöver utvecklas." Jomala kommun å sin sida konstaterar att projektet "har haft flera viktiga funktioner, främst för

integrationssamordnaren men även för kommunen på en mer övergripande nivå.”¹⁰⁰ Projektet har nämnts flera gånger av ministrar och lagtingsledamöter i debatter i Ålands lagting.

Avslutningsvis bör nämnas att En säker hamn är ett av två projekt från Finland, av totalt 42, som lyfts fram i Europeiska kommissionens bok ”More snapshots from the EU Asylum, Migration and Integration Fund” publicerad i oktober 2020.¹⁰¹ Publikationen utkommer vartannat år och omfattar två AMIF-projekt per EU-land. Under senaste programperioden för AMIF har över 100 projekt beviljats av inrikesministeriet i Finland¹⁰² för sammanlagt ca 26 miljoner euro.¹⁰³

AVSLUTANDE KOMMENTARER

Projektet vill tacka för alla lyckade samarbeten som har genomförts och de fina kontakter som har knutits med kollegor över hela Norden. Om Åland ska bli en föregångare i integrationsfrågor krävs ett tätt samarbete mellan alla åländska aktörer. Åland har stor potential att skapa en vision om ett bärkraftigt samhälle där alla känner sig delaktiga.

Projektet vill också påminna om nästa AMF-period och möjligheterna för Åland att söka medel. Fonden kommer troligtvis att ha en markant ökning av medel som kan sökas och med särskilt fokus på tidiga integrationsåtgärder för lokala och regionala myndigheter och civilsamhället.

“Only by making itself multicultural can Europe preserve its democratic values in the globalizing world that it confronts today.”¹⁰⁴

¹⁰⁰ Utdrag ur ”Rapport och utvärdering av samarbetet om gemensam integrationssamordnare”, Jomala kommun, 11 juni 2020, socialchef Andreas Lakso

¹⁰¹ https://ec.europa.eu/home-affairs/publications/amif-more-snapshot-e-book_en

¹⁰² <https://eusa-rahastot.fi/sv/verksamhet-och-resultat/projekt-som-fatt-finansiering-fran-amif>

¹⁰³ <https://eusa-rahastot.fi/sv/information-om-fonderna/asyl-migrations-och-integrationsfonden>

¹⁰⁴ Jeffrey Alexander (2013, p. 547), *Struggling over the mode of incorporation: backlash against multiculturalism in Europe*, *Ethnic and Racial Studies*, 36:4, pp. 531-556.

BILAGOR

GENOMFÖRDA INSATSER, MÖTEN OCH PRESENTATIONER

ÖVERGRIPANDE TIDSRAM

Mars 2018	Projektstart och rekrytering av projektpersonal
Augusti 2018	Projektpersonalen inleder sitt arbetet med projektet
Hösten 2018	Utvärdering tillsammans med tidigare mottagna kvotflyktingar Fyra kommuner tar emot kvotflyktingar (26 personer), varav två kommuner för första gången. Kartläggning av ersättningsförfarandet gällande vårdkostnader. Inleder dialog med Egentliga Finlands NTM-central. Håller informationsmöten mellan NTM och berörda parter på Åland (kommuner och ÅHS).
Vinter 2018-19	Fullmaktsavtal med berörda kommuner ÅHS ansöker om ersättning från NTM för år 2016 Samarbete med HDL inleds.
Våren 2019	Offert och inleder arbetet med SHK-utbildningen Implementerar ersättningsförfarandet för vårdkostnader hos anställda inom ÅHS och kommunerna Överläggning med regeringen
Sommaren 2019	Studiebesök till Pargas, familjehuset Ankaret och Åbo, Egentliga Finlands NTM-central tillsammans med utvalda aktörer Uppdaterar rutiner för bildstöd och tolk inom ÅHS
Höst 2019	Första animerade informationsfilmen färdigställs SHK utbildning (9 närstudietillfällen) ÅHS ansöker om ersättning från NTM för åren 2017-2018 ÅHS skickar en förfrågan till Migri angående UMA Projektet bistår VIS vid ÅHS Påbörjar arbete med en modell för ett kommunalt integrationsprogram

Vintern 2019-20	SHK utbildningen avslutas. Tretton kommunikatörer slutförde utbildningen.
Våren 2020	Inleder koordineringen av SHK. Modell för kommunalt integrationsprogram presenteras Digitala föreläsningar av SHK Integrationsansvarig vid ÅHS får förordnande om covid-19 patienter
Sommaren 2020	Inplanerade kunskapshöjande insatser avbokas och flyttas till hösten
Hösten 2020	Fysiska SHK informationstillfälle ordnas Tidigare kunskapshöjande insatser ordnas digitalt Förtydligande av HDL samarbete och tjänster Påbörjar arbetet med att utveckla och implementera delar av projektet i ordinarie verksamhet och olika aktörer Samarbete med NIPÅ angående seminarium och utställning
Vintern 2020-21	Slutseminarium och utställning "Välkommen hem - vi möts på mitten" i samarbete med NIPÅ Intensivare diskussion om implementering av delar av projektet
Mars 2021	Projektet avslutas

FÖRELÄSNINGAR OCH SEMINARIER

- Årligt seminarium: Möt "integrationisten" föreläsning av Charbel Gabro (13.06.2018)
- Vägen till inkludering, panelsamtal (14.06.2018)
- Erfarenheter av att arbeta i flyktingläger, två föreläsningar av Olof Collin (Röda Korset), (12.09.2018)
- Integration av flyktingar på Åland, två föreläsningar av Gun Lindman (26.09.2018)
- Krigstrauma och flyktingar, fyra föreläsningar av HDL:s Ferdinand Garoff och Lotta Carlsson (15-16.01.2019)
- Benchmarking seminarium, föreläsningar av professor Peter Nynäs och Sofia Mitts-Björkblom (06.02.2019)
- Seminarium för uppmärksammandet av internationella dagen mot rasism, föreläsning av doktorand Malin Fredriksson (21.03.2019)
- Föreläsning av Charbel Gabro för Ålands post anställda och allmänhet (21.3.2019)

- Föreläsning av Charbel Gabro för Mariehamns stad och allmänhet (22.3.2019)
- Drop-in tolkföreläsning, 5st, på ÅHS, Jakobstads tolktjänster (17.05.2019)
- Årligt seminarium: Nyinflyttade ungdomars utbildningsväg i Finland - En jämförelse mellan de nordiska länderna av forskare Maili Malin (11.06.2019)
- Samarbete kring integrationstorg på SFI (01.11.2019)
- Föreläsning om krigstrauma, tre föreläsningar av Lotta Carlsson (08.11.2019)
- Föreläsning om kulturkrockar och integration, tre föreläsningar av doktorand Nina Björkman (06.02.2020 & 07.02.2020)
- Föreläsning av Hjärnkolls ambassadör Didi för sjukvård (22.10.2020)
- Föreläsning ggr 3 av Sofia Almström om integration, Arbetsförmedlingen i Sverige (5.11.2020)
- Föreläsning ggr 3 av Natalia Ollus om människohandel, HEUNI (3.12.2020)
- Slutseminarium, Alandica, www.nipalive.ax (28.1.2021)
-

FÖRELÄSNINGAR FÖR SFI-KLASSER MED KVOTFLYKTINGAR

Information från integrationsansvarig till SFI-studerande (klassvis)

• 4.9.2018	• 8.5.2019
• 17.9.2018 (Kumlinge)	• 15.5.2019
• 17.9.2018 (Brändö)	• 21.5.2019
• 18.9.2018	• 22.5.2019
• 20.9.2018	• 7.8.2019
• 25.9.2018	• 28.11.2019
• 2.10.2018	• 28.11.2019
• 23.1.2019	• 4.12.2019
• 5.3.2019	• 19.12.2019
• 5.3.2019	• 14.2.2020 (alla SFI studerande i samarbete med ÅHS hygiensjukskötare Gunilla Häggblom om covid-19)
• 7.3.2019	
• 7.3.2019	
• 18.3.2019 (Kumlinge)	• 28.8.2020

Information om hälso- och sjukvården till kvotflyktingar med platstolk

- 16.10 2018 (integrationsansvarig)
- 23.11 2018 (integrationsansvarig)
- 15.5 2019 (ÅHS tandvård)

INTEGRATIONSFRÄMJANDE INSATSER TILL MÅLGRUPPEN

- Rundabordssamtal på arabiska, leds av Charbel Gabro (13.06.2018)
- Utvärdering av mottagandet för kvotflyktingar, i samarbete med Röda Korset (10.09.2018)
- Hälsainformation till kvotflyktingar, i samarbete med Röda Korset (16.10.2018)
- Hälsainformation till kvotflyktingar, i samarbete med Röda Korset (23.11.2018)
- Vänträff för vänfamiljer och kvotflyktingar, föreläsning av Folkhälsans ekonomiska rådgivning med tolk (18.03.2019)
- Rundabordssamtal på arabiska, samtalsledare Charbel Gabro (22.03.2019)
- Helgföreläsning om föräldrarollen i Finland på arabiska, samhälls- och hälsokommunikatör Walid Mossa (18-19.05.2019)
- Informationstillfällen om kommunal- och lagtingsval, tre tillfällen (30.08, 09.09 & 18.09.2019)
- Samarbete med Högskolans sjukskötestuderande, diskussionsträff för kvinnor (10.10.2019)
- Samarbete med Högskolans sjukskötestuderande, föreläsning om motion och hälsa (6.10.2020)
- Digital föreläsning på arabiska om psykisk ohälsa av Hjärnkolls ambassadör Didi (22.10.2020)
- Fiskedag i samarbete med Röda Korset och Folkhälsan (14.11.2020)

SPRÅKCAFÉ OCH PAPPACAFÉ

- Språkcafé i samarbete med Mariehamns stadsbibliotek och Röda Korset Mariehamns avdelning följande datum:
2018; 26.9, 31.10, 28.11,
2019; 30.1, 27.2, 27.3, 24.4, 29.5, 28.8, 25.9, 30.10, 27.11,
2020; 29.1, 26.2, 30.9, 28.10, 25.11, 9.12 (färre tillfällen p.g.a. pandemi)
- Pappacafé i samarbete med Folkhälsan på Åland följande datum:
2020; 6.2, 5.3, 3.9, 1.10, 5.11 (färre tillfällen p.g.a. pandemi)

MÖTEN

- Egentliga Finlands NTM-central och berörda kommuner på Åland (29.11.2018)
- Egentliga Finlands NTM-central och ÅHS (30.11.2018)
- Röda Korset och mottagande åländska kommuner (10.01.2019)
- Lunchmöte med minister Nina Fellman (14.02.2019)

- Rundabordssamtal - revidering åländska diskrimineringslagen, ombudsmannamyndigheten (13.08.2019)
- Ålands landskapsregeringens avdelningschef för Social- och miljöavdelningen Bengt Michelsson (21.08.2019)
- Ordförande för Bärkrafts storföretag (02.09.2019)
- Ålands kommunförbund, modell för kommunalt integrationsprogram (16.09.2019)
- Ålands polismyndighet (11.10.2019)
- Inrikesministeriet (22.01.2020)
- Care to Translate (CTT) och ÅHS (11.02.2020)
- KST, integration inför KST (28.02.2020)
- THL:s Tuuli-projekt, Ferdinand Garoff och Awa Ahmed (08.04.2020)
- Hörande om ny diskrimineringslag, lag- och kulturutskottet (28.04.2020)
- ÅHS styrelseordförande Ville Walve (13.08.2020)
- Landskapsläkare Knut Lönnroth (24.09.2020)
- Minister Annika Hambrudd och minister Annette Holmberg-Jansson (7.10.2020)
- Minister Annika Hambrudd och minister Fredrik Karlström (17.11.2020)
- THL:s Tuuli projekt (30.11.2020)
- Hälso- och sjukvårdsdirektör Jeanette Pajunen, economichef Ulrika Österlund, överskötare Christel Lindberg (4.12.2020)

Utöver ovanstående möten har projektet haft ett flertal återkommande möten med; Ålands landskapsregeringens specialsakkunnig inom integration och social hållbarhet Helena Flöjt-Josefsson, integrationssamordnare för Finström, Lemland och Jomala, Camilla Häggblom, Hälso- och sjukvårdsdirektör Jeanette Pajunen, ÅHS Controller Susanne Bergman och Daniel Abrahamsson, ÅHS klinikchef Riikka Lindholm, ÅHS redovisningschef Sofia Alholm Otabor, ÅHS talterapeut Jeanette Hagman-Koskinen, Visa vägen Jana Jahrén, Folkhälsan Joakim Svensson och Linda Adolfsson, Röda Korset Linda Johansson och Josefine Egenfelt, Folkhälsan Finland Linda Budd (SENSE).

LÄNGRE PRESENTATIONER FRÅN PROJEKTPERSONALEN

- Finströms kommun (25.10.2018)
- ÅHS Klinikchefsmöte (22.11.2018)
- ÅHS Mariehamns-, Norra och Södra Ålands rådgivningar (22.11.2018)

- Överläggning, Katrin Sjögrens regering (28.02.2019)
- Rebeckagrenen inom Odd Fellow Orden (6.3.2019)
- Nordiska rådets välfärdsutskott (26.06.2019)
- Bärkraft nätverksgrupp för hållbara storföretag (25.10.2019)
- Egentliga Finlands NTM-central, studiebesök på Åland (06.11.2019)
- BB/GYN kliniken ÅHS (13.11.2019)
- Finströms kommun (02.03.2020)
- ÅHS samordningsmöte med kommunerna (16.03.2020)
- Sjukskötestuderna vid Högskolan på Åland (10.9.2020)
- Socialdemokraternas lagtingsgrupp (28.9.2020)
- Liberalernas lagtingsgrupp (6.10.2020)
- Inrikesministeriets digitala granskningsbesök (19.1.2021)
- Slutseminarium (28.1.2021)

Inledningsvis besökte projektet även alla samarbetspartners och informerade om projektet. Utöver det har projektet även besökt de flesta avdelningar inom ÅHS och kort informerat om projektet.

Totalt har projektet haft över 1300 deltagare på de tillfällen som ordnats av projektet eller i samarbete med andra aktörer.

PERSONALPERSONALEN HAR DELTAGIT I FÖLJANDE AKTIVITETER

- AlandicaDebatt (13-14.6.2018)
- Finlandssvenska integrationsdagar i Helsingfors (19-20.11.2018)
- Validering-vägledning-integration (24.1 2019)
- AlandicaDebatt (10-11.6.2019)
- Mänskliga Rättigheter dagarna i Linköping (14-15.11.2019)
- Nordic Paths to Sustainable Integration, Nordiska ministerrådet, i Köpenhamn (18-19.11.2019)
- Den egna berättelsen, Hjärnkoll, i Stockholm (19.2.2020)
- Finlandssvenska integrationsdagarna, digitalt (28-29.9.2020)
- Sustainable integration in the Nordic countries in the face of Covid-19: What are we learning?, Nordiska ministerrådet, digitalt (3-6.11.2020)

- Integration 2020, digitalt (25-26.11.2020)
- Till minne av Fadime Sahindal, digital konferens (21.1 2021)
- Vem kan vi lita på? (1.2 2021)

KURS/UTBILDNING

PTSD och långtidsverkningar, Öppna högskolan.

SENSE utbildning, Folkhälsan i Finland.

Webbutbildning: Ohälsa, migration och trauma. Transkulturellt Centrum.

INSTÄLLDA AKTIVITETER P.G.A. COVID-19 PANDEMIN

- Föreläsning från målgruppen för att uppmärksamma veckan mot rasism i samarbete med Röda Korset (16.3.2020)
- Psykoedukation med HDL för målgruppen (26.3.2020)
- Föreläsning av Barnens internet från Rädda Barnen till målgruppen med tolk (27.3.2020)
- Föreläsning av Sofia Almström 28.5.2020, genomfördes digitalt under hösten
- Föreläsning av Hjärnkolls ambassadör Didi 28.5.2020, genomfördes digitalt under hösten
- Intervjuer med målgruppen i samarbete med THL (7.1.2021)

LISTA ÖVER MATERIAL FRAMTAGET INOM PROJEKTET

Nedanstående broschyrer och material är framtaget inom projektet.

MATERIAL PÅ LÄTTLÄST SVENSKA:

- Hälsa- och sjukvården på Åland
- Icke-rökare är vinnare
- PTSD (Posttraumatic Stress Disorder)
- MRB (Multiresistent bakterie) info till patienter och närstående
- Biten av en fästing
- När kärlek gör ont - Våld i nära relation
- Ät nyttig mat (hälsofrämjande kostråd)
- EPDS (Edinburgh Postnatal Depression Scale)
- Socialkuratorer

- Samhälls- och hälsokommunikatörer (SHK)

MATERIAL PÅ ARABISKA:

- Hälsa- och sjukvården på Åland
- PTSD
- MRB info till patienter och närstående
- När kärlek gör ont - Våld i nära relation
- Ät nyttig mat
- EPDS-frågeformulär
- Kontaktuppgifter till patient, barnrådgivning

MATERIAL PÅ ENGELSKA:

- Hälsa- och sjukvården på Åland
- PTSD
- MRB info till patienter och närstående
- När kärlek gör ont - Våld i nära relation
- Ät nyttig mat
- EPDS-frågeformulär
- Kontaktuppgifter till patient, barnrådgivning

ANIMERADE INFORMATIONSFILMER

Filmerna är textade till arabiska, engelska och svenska. Filmerna finns på projektets hemsida och Youtube-kanal.

- Hälsa- och sjukvården på Åland
- Hälsa, motion och kost
- Föreningslivet på Åland
- Förkylning och förkylningssymtom
- Ålands kommuner
- Valinformation
- Samhälls- och hälsokommunikatörer (SHK)
- Protect

PROGRAM SLUTSEMINARIUM 28.1 2021

Slutseminariet sändes via nivalive.ax och kan ses i efterhand på <https://nivalive.ax/video/amif-projektet-en-saker-hamns-slutseminarium-28-01>. Till seminariet ordnades utställningen "Välkommen hem - vi möts på mitten" i samarbete med NIPÅ.

09:00, Seminariet börjar med konferencier Nicklas Lantz

09:05, Presentationer från civilsamhällets integrationsarbete på Åland

Röda Korset Ålands distrikt, Röda korsets mångkulturella arbete på Åland

Arbetarnas bildningsförbund (ABF) Åland, Att skapa möten och mötesplatser

Folkhälsan, Folkhälsan på Ålands integrationsarbete

Rädda Barnen Åland, Civilsamhällets alternativrapport till FN:s barnrättskommitté

Ålands natur och miljö, Träffpunkt Skogen - naturen som mötesplats

Bärkraft.ax, Alla kan blomstra i ett bärkraftigt samhälle på fredens öar

11:00, Lunch

12:00, Hjälpssystemet för offer för människohandel, Vad betyder människohandel och vilka är offrets rättigheter?

13:00, Hedersrelaterat våld och kontroll: särdrag, förekomst och rättslig reglering

14:00, Kaffepaus

14:20, Nordisk nätverk för vuxenlärande (NVL), Inklusion och vuxenlärande - för aktivt deltagande i samhälle och arbetsliv

15:20, AMIF-projektet En säker hamn sammanfattar och blickar framåt

16:00, Panelsamtal "Framtidens integration - utmaningar och möjligheter".

17:00, Slutseminariet avslutas.

ÖVERSIKT AV PROJEKTETS MÅL, ÅTGÄRDER OCH RESULTAT

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
<p>1. Ökad kunskap om vidarebosättning och integration av flyktingar hos anställda inom kommuner, myndigheter, ÅHS, frivilligorganisationer samt hos allmänheten inklusive företrädare för åländskt näringsliv.</p>	<p>1. Fortbildnings- och informationstillfällen</p>	<p>Projektledaren genomför kartläggning tillsammans med alla partners i projektet vad gäller utbildnings-behov hos målgrupperna/ personal. Minst 6 fortbildningstillfällen ordnas under projektet. Även allmänna informationstillfällen ordnas riktade till kommuninvånare.</p> <p>Lokala och inresta experter på teman som identifieras i kartläggningen utifrån målgruppens behov. Inklusiva tillfällen för utbyte av erfarenheter och kunskap lokalt ordnas. Även tidigare flyktingar och invandrare anlitas som experter.</p> <p>Del av syftet med fortbildningarna är att öka kunskap om situationen i flyktingarnas ursprungsland.</p> <p>Utvärderingar från varje fortbildning/ seminarium bidrar till att följa måluppfyllelse samt att utveckla och förbättra följande kunskapsinsats.</p> <p>Projektledaren har huvudansvar för åtgärderna. Samarbetsorganisationer deltar och bidrar.</p>	<p>Minst 6 fortbildningstillfällen ordnade. Minst 180 deltagare totalt från målgrupperna, varav 10 rep från näringslivet.</p> <p>Utvärderingar visar att fortbildningen har bidragit till att öka kunskapen hos deltagarna.</p> <p>Minst 50 % av tillfällena inkluderar expertis från tidigare flykting/invandrare.</p>	<p>Projektet har totalt genomfört 64 antal kunskapshöjande insatser, varav 25 har varit fortbildningstillfällen. Totalt har projektet haft över 1300 deltagare.</p> <p>Utvärderingarna från fortbildningstillfällen visar att kunskapen har höjts hos deltagarna men att fortsatt kunskapsinhämtning behövs. Flera deltagare frågar efter ytterligare fortbildningstillfällen.</p> <p>Fortbildningstillfällena har inkludera 36 % expertis från tidigare invandrare eller flyktingar.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	2. Spridning av kunskap och information	<p>Görs delvis utifrån kartläggningen (se åtgärd 1)</p> <p>Informationsmaterial tas fram/sprids. Kan vara poddar som tas fram i samband att man har experter på plats för seminarium.</p> <p>Kortare enkla filminspelningar som läggs upp på YouTube, delas på projektets FB-sida och bland deltagande organisationer. Kan även vara samarbete med radio/tidningar - kommunblad och webbsidor...</p> <p>Genomförs/planeras av projektledaren i samråd med styrgruppen. Köp av experttjänst för inspelningar.</p>	<p>Minst 6 poddar och/ eller kortare filmer med relevant information har tagits fram.</p> <p>Minst 6 artiklar i lokalpressen och 6 längre inslag eller intervjuer i lokalradion.</p>	<p>Projektet har producerat 6 st animerade informationsfilmer om det åländska samhället. Filmerna används av såväl ÅHS som kommuner och finns tillgängliga på Youtube och projektets hemsida.</p> <p>7 antal artiklar har skrivits om projektet. Projektet har medverkat i radion 10 antal gånger.</p> <p>Projektet omnämns även i Europeiska kommissionens bok More Snapshots, oktober 2020.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
2. Utvecklade och förbättrade rutiner, modeller och metoder hos kommuner och myndigheter som säkerställer jämlika och klientorienterade tjänster för vidarebosättning och integrationen av flyktingar oberoende av hemkommun.	3. Ta fram gemensam handbok och checklista för kommunerna	<p>Projektledaren utreder, kartlägger och intervjuar anställda inom de olika kommunerna och tar fram underlag. Det diskuteras bland mottagande kommuner och handboken utformas gemensamt. Skrivarbete gör projektledaren.</p> <p>2-4 erfarenhets- och utvecklingsmöten för kommunalanställda hjälper processen framåt. (samma möten som Åtgärd 12). Där identifieras hur och var gemensamma rutiner och modeller kan utvecklas.</p> <p>Projektledaren leder processen, sker i samarbete med samarbetspartners. (ÅHS, Ams, Medis, föreningar deltar också).</p> <p>Detta är ett processarbete, som sker över tid under projektets gång.</p> <p>Genomförs/samordnas av projektledaren. Samarbete med kommunal personal framförallt inom social- och utbildningssektorn.</p>	<p>En gemensam handbok (Framtagen år 1. Testas och revideras år 2 Fortsatt bruk och revision igen år 3)</p> <p>Gemensam checklista (Framtagen år 1. Testas och revideras år 2 Fortsatt bruk och revision igen år 3)</p> <p>Minst 25 personer (1-7) personer per mottagande kommun) har deltagit i processen (beroende på kommunstorlek)</p>	<p>En gemensam handbok och checklista togs fram år ett. I diskussion med landsbygds-kommunernas flyktingsamordnare fanns inget behov av revidering.</p> <p>År två togs en modell för ett kommunalt program för främjande av integration fram. Modellen finns på Ålands landskaps-regeringens hemsida www.regeringen.ax</p> <p>År tre reviderades handboken och checklistan samt ett informationsmaterial togs fram till kommunerna.</p> <p>Dessutom har en presentation för ersättningsförfarandet för kommuner tagits fram.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	4. Benchmarking seminarium	<p>Ett seminarium för best praxis och inspiration från omvärlden ordnas.</p> <p>Projektet bjuder in representant från annan region i Finland för utbyte och benchmarking. (kan t.ex. vara Jakobstad, svenskspråkig bygd där fler kommuner samarbetar - eller annan region)</p> <p>Seminarium och workshop ordnas en dag för kunskap, inspiration och erfarenhetsutbyte.</p> <p>Ett led i att kvalitetssäkra arbetet med att utveckla rutiner och modeller.</p> <p>Ett forum att testa idéer som vuxit fram bland annat under åtgärd 3, åtgärd 6 och åtgärd 11. Planeras och genomförs genom samarbete mellan projektledare, styrgrupp och samarbetsorganisationer</p>	<p>Minst 50 deltagare från olika kommuner, myndigheter och föreningar</p> <p>Utvärderingen visar att deltagarna fått ökad kunskap, inspiration och nya idéer.</p>	<p>Benchmarking seminarium ordnades den 21 mars på Ålands lyceum och Röda Korset i Mariehamn. Föreläsningarna filmades och laddades upp på ÅHS intranät.</p> <p>Professor Peter. Nynäs föreläste om kulturmöten och kulturkrockar. Han presenterade även den nyaste forskningen från Åbo Akademi.</p> <p>Sofia Mitts-Björkblom presterades Österbottens projektet En bra start i Österbotten samt deras utbildning av samhälls- och hälso-kommunikatörer.</p> <p>Dagen avslutades med en föreläsning av Charbel Gabro som ordnades i samarbete med Åland Post.</p> <p>Totalt deltog 115 deltagare från olika kommuner, myndigheter, föreningar och näringslivet.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	5. Utvecklingsarbete för integrationstjänster riktade till kvotflyktingar	<p>Baserat på erfarenhetsutbytet och kunskapsinhämtningen under projektets år 1 (åtgärd 3, åtgärd 8, åtgärd 11, åtgärd 12), samt lokala behov, utformas och provas en ny integrationsfrämjande tjänst. Det kan tex vara modell för språkkurs för föräldrar hemma med barn som annars faller utanför befintliga system - eller något annat där behov har identifierats.</p> <p>Styrgruppen beslutar vilken form av tjänst som ska utvecklas och testas. Det finns 10.000 euro för ändamålet och det sker med hjälp av en</p>	En ny integrationsfrämjande tjänst utvecklas, testas på minst 10 deltagare och utvärderas med rekommendationer för framtiden.	<p>Projektet gjorde en kartläggningen över flera potentiella integrationstjänster som riktar sig till kvotflyktingar i landskapet. Styrgruppen beslutade om att gå vidare med förslaget om samhälls- och hälso-kommunikatörer som testats både i Sverige och Finland.</p> <p>Konceptet bygger på att utbilda personer som har svenska som andra språk i information om samhället och hälsokunskap.</p> <p>Totalt utbildades tretton kommunikatörer med elva olika modersmål.</p> <p>Utvärdering av tillfällen visar att inflyttade på Åland vill ha flera tillfällen med information.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
3. Ökad kunskap om särskilda servicebehov vad gäller vidarebosatta flyktingar samt utvecklande av rutiner, verktyg, och spetskompetens för de anställda vid Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS).	6. Bygga upp basstruktur för vård av kvotflyktingar.	<p>En integrationsansvarig anställs på deltid för tre år. En del av uppdraget är att ta fram</p> <p># en definition för vidarebosättning inom ÅHS och en målbild för integrationsfrämjande arbetssätt inom ÅHS</p> <p># vårdprocess för en kvotflykting förtydligas och nya verktyg för hälso- och sjukvårdspersonal tas fram som stöd i vård och för att främja likabehandling</p> <p># basrutiner för dialog mellan olika områden i vården av kvotflyktingar utvecklas så att rutinerna stöder deras rätt och tillgång till hälso- och sjukvårdstjänster</p>	<p>En definition för vidarebosättning inom ÅHS och en målbild för integrationsfrämjande arbetssätt inom ÅHS har tagits fram.</p> <p>Ett flödesschema för hälsogranskning av flyktingar inkl. kostnadsfördelning och ersättningar har tagits fram. En checklista för flyktingar med tillhörande dokument har tagits fram.</p> <p>Flödesschema och checklista används av hälso- och sjukvårdspersonal i samband med planering av/ vid vård.</p>	<p>Projektet har implementerat ett nytt flödesschema för mottagande av kvotflyktingar.</p> <p>Projektet har lagt ut och samlat all dokumentation och delat relevant information på ett ställe, integration, på ÅHS intranät, ALADIN.</p> <p>Projektet har tagit fram en ny anamnesblankett för hälsoundersökning av kvotflyktingar vilken inkluderar tre screeningverktyg.</p> <p>En checklista inför mottagandet och planering av vården av nya flyktingar har tagits fram.</p> <p>Tillhörande dokument: Praktisk information om hälsoundersökning av kvotflyktingar. Flykting laboratorieprover och röntgenundersökning.</p> <p>Ett nytt effektivare ersättningsförfarande mellan ÅHS och NTM/UF centret har tagits fram samt en tillhörande skriftlig mall.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	7. Kompetenshöjande insatser för hälso- och sjukvårdspersonal om vidarebosättning	<p>Integrationsansvarige kartlägger hälso- och sjukvårdspersonalens upplevelse av sitt eget bemötande av flyktingar.</p> <p>På basis av kartläggningen identifieras utvecklings- / utbildningsbehov. Hälso- och sjukvårdspersonalens kunskap i bemötandet förhöjs så att flyktingar får likvärdig vård i jämförelse med alla andra och hans rättigheter som patient tillgodoses, t.ex. i användning av tolktjänster, kulturkunskap och kommunikation.</p> <p>Fortbildningar är öppna även för personal inom kommuner, myndigheter och föreningar enligt relevans.</p>	<p>Kartläggningen är gjord.</p> <p>Minst 6 utbildningstillfällen ordnade Minst 300 hälso- och sjukvårdspersonal från ÅHS och 50 personer från kommunerna/ tredje sektor har deltagit i kunskaphöjande insatser.</p> <p>Utvärderingar visar att utbildningen har bidragit till att öka kunskapen hos deltagarna.</p> <p>Tolktjänster används alltid vid vård av kvotflyktingar.</p>	<p>Fler än 6 utbildningstillfällen har ordnats, se resultat i mål 1, för ÅHS hälso- och sjukvårdspersonal.</p> <p>Projektet har filmat de flesta föreläsningarna och lagt ut dem på ÅHS intranät, ALADIN.</p> <p>Projektet genomförde en enkätundersökning för att kartlägga vilka kunskapsklyftor som personalen inom ÅHS anser att behövs fyllas. Enkäten besvarades av 221 personer inom ÅHS personal, vilket motsvarar ungefär en tredjedel av all vårdpersonal (inklusive läkare).</p> <p>Projektet har även startat en intern nätverksgrupp för intresserade av integrationsfrågor. Gruppen fungerar som ett forum för erfarenhetsutbytet och möjligheter för att lyfta fram integrationsfrämjande åtgärder som personalen anser att behöver göras.</p> <p>Ett tydligt tolkpm har tagits fram inklusive ersättning.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
<p>4. Större tillgänglighet till hälso- och sjukvårdstjänster för flyktingar genom utvecklandet av hälso- och sjukvårdstjänster samt framtagande av informationsmaterial.</p>	<p>8. Kartläggning och utveckling av behovsbaserade hälso- och sjukvårdstjänster.</p>	<p>Integrationsansvarige utreder flyktingars användning av hälso- och sjukvårdstjänster för att rikta utvecklingsresurserna på bästa sätt. Integrationsansvarige kartlägger flyktingars upplevelse av bemötande och vård vid ÅHS i syfte att identifiera behov av tjänster speciellt riktade till kvotflyktingar.</p> <p>Integrationsansvarige utvecklar tjänster speciellt inriktade till flyktingar i samråd med hälso- och sjukvårdspersonal på ÅHS och andra sakkunniga (t.ex. tandvård, förebyggande hälsovård, sexual och preventivrådgivning, etc.).</p> <p>I kartläggningen ingår samarbete med flyktingkoordinatorer i kommunerna samt med andra som har kunskap om behovet hos kvotflyktingar.</p> <p>Riktade stödinsatser ordnas för att bemöta kartlagt behov.</p>	<p>Utredningen är gjord.</p> <p>Kartläggningen genomförd.</p> <p>Minst 3 riktade hälso- och sjukvårdstjänster har tagits fram för att bemöta flyktingars särskilda behov.</p>	<p>Projektet har genomfört kartläggning av flyktingars användning av sjukvårdstjänsterna i samråd med målgruppen, integrations-samordnare i landsbygds-kommunerna och personal inom ÅHS.</p> <p>Riktade hälso- och sjukvårdstjänster till alla kvotflyktingar:</p> <p>2 st hälsokontroller</p> <p>Hörselkontroll</p> <p>1 läkarbesök</p> <p>1 tandvårdsbesök</p> <p>1 PTSD screening</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	9. Information om hälso- och sjukvårdstjänster till kvotflyktingar	<p>Sjukvårdsinformation tas fram på enkel svenska och i form av kortfilmer.</p> <p>Material (t.ex. kallelse och blanketter) som används inom vården liksom information om hälso- och sjukvården på Åland (broschyrer och på hemsidan) tas fram på olika språk utifrån behovet.</p> <p>Kontakt mellan ÅHS och flyktingar utvecklas</p>	<p>Minst 4 infoblad/kallelse/blanketter är framtagna på enkel svenska.</p> <p>Minst 2 kortfilmer om hälso- och sjukvårdstjänster finns på ÅHS-hemsida.</p> <p>Information om hälso- och sjukvårdstjänster på enkel svenska och på minst två andra språk enligt behovsprövning finns tillgängliga på ÅHS-hemsida och på informationscenter/tredje sektors lokaler.</p> <p>Integrationsansvarige är tillgänglig för kvotflyktingar i Kompassens informationskontor eller tredje sektors lokaler 1-2 h/v.</p>	<p>Projektet har tagit fram 2 st animerade informationsfilmer om hälso- och sjukvårdstjänster.</p> <p>Filmerna finns på ÅHS hemsida.</p> <p>Projektet har dessutom tagit fram 9 st informationsmaterial om hälso- och sjukvårdstjänster på lättläst svenska, 7st på engelska och 7st på arabiska. Allt material har delgetts styrgruppen och lagts ut på ÅHS intranät, ALADIN.</p> <p>Delar av materialet finns även på ÅHS hemsida.</p> <p>Integrationsansvarig har gett ut information om hälso- och sjukvårdstjänster till alla SFI-klasser under projektets gång samt haft öppet 1h/veckan i anslutning till Informationskontoret Kompassens öppettider.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	10. Ta fram information om hälsofrämjande livsstil till kvotflyktingar	<p>ÅHS samverkar med andra aktörer för proaktiv information om hälsotjänster till flyktingar.</p> <p>ÅHS deltar med insatser för att nå ut med hälsokunskap och hälsofrämjande livsstil samt hälsovårdstjänster via informationskontor och ev. andra forum i samarbete med tredje sektor.</p>	<p>Integrationsansvarige och sakkunniga för hälsofrämjande livsstil deltar årligen med insatser på ett av tredje sektorn för flyktingar riktat evenemang.</p> <p>Befintliga kortfilmer om hälsofrämjande livsstil görs tillgängliga för målgruppen.</p>	<p>Projektet har valt att översätta det material som tagits fram till arabiska och engelska. Språken valdes eftersom de kvotflyktingar som finns i landskapet har arabiska som modersmål. Allt material finns i bilagorna. Befintliga filmer finns länkade till på projektets hemsida. Dessutom har 2st animerade kortfilmer tagits fram (Egenvård vid förkylning samt Kost, motion och sömn).</p> <p>Projektet har ordnat diskussionstillfälle för kvinnor som har arabiska som modersmål tillsammans med HÅ och Röda Korset. Tillfället fokuserade på kvinnohälsa, jämställdhet samt att besvara frågor om det åländska samhället. Projektet har tillsammans med HÅ ordnat ett infotillfälle för personer med arabiska som modersmål om vikten av motion. Platstolk var närvarande.</p> <p>Projektpersonalen har deltagit vid ett flertal tillfällen sk vänträffar ordnade av Röda Korset och Folkhälsan och därmed bistått med sin kunskap vid specifika frågeställningar.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
<p>5. Utvecklat och förstärkt samarbete mellan kommuner, myndigheter och Ålands hälso- och sjukvård (ÅHS) och frivilligsektorn (föreningar) för att förbättra kunskapen om vidarebosättning.</p>	<p>11. Genomför kartläggning över åtgärder som redan görs och identifiera tjänster som kunde göras av frivilligsektorn.</p>	<p>Projektledaren genomför kartläggning tillsammans med representanter från frivilligsektorn.</p> <p>Projektet försäkras sig om brett deltagande som även inkluderar tidigare flyktingar och invandrare.</p> <p>Arbetet föder in i åtgärd 2, åtgärd 3, åtgärd 5, åtgärd 8.</p>	<p>Minst 10 föreningar deltagit i kartläggningen.</p> <p>En tydlig kartläggning finns som bidrar till att komplettera och förstärka resultatet i mål 2. Minst 20 lokala experter (tidigare flyktingar och invandrare) deltar (män, kvinnor, ungdom)</p>	<p>Projektet och Röda Korset utvärderade tillsammans med tidigare kvotflyktingar hur integrationen går på Åland.</p> <p>Projektet har kartlagt vilka integrationsfrämjande åtgärder som görs av tredje sektorn på Åland. 8 föreningar deltog i kartläggningen samt 4 flyktingar.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	12. Gemensamma utvecklings- och samordningsmöten	<p>Regelbundna utvecklings- och samordningsforum med kommuner, ÅHS, myndigheter och frivilligorganisationerna. Där följer man upp hur flyktingmottagande planeras, genomförs och utför även gemensamma utvärderingsreflektioner.</p> <p>Ett regelbundet gemensamt forum möjliggör att alla parter är uppdaterade på pågående aktiviteter, vet vem som ansvarar för vad, vilket möjliggör lättare kontakter i vardagen.</p> <p>Ett gemensamt forum underlättar även kommunikationen mellan alla berörda parter. Forumet är öppet även för representanter från organisationer som ej formellt är med i projektet och fungerar som remissinstans till arbetet som görs i alla andra åtgärder i projektet.</p>	<p>Minst 12 möten genomförda med deltagare från myndigheter, kommuner och frivilligorganisationer</p> <p>12 deltagare i snitt per möte.</p>	<p>Det har genomfört 12 utvecklings- och samordningsmöten.</p> <p>I snitt har 11,75 personer deltagit på mötena.</p>

Mål	Åtgärd	Beskrivning	Resultatmål	Reslutat
	13. Årligt seminarium	<p>Projektet ordnar ett årligt seminarium för utbyte av framsteg, utmaningar och lösningsförslag, etc.</p> <p>Genomförs delvis som en interaktiv workshop. Till det årliga seminariet bjuder projektet in en extern expert/ inspirationstalare (från Sverige eller rikssidan) som ett led i att även öka kunskap (se mål 1) Det årliga seminariet blir på så sätt både ett arbetsmöte, kunskapsstärkande och ett tillfälle för nätverkande.</p> <p>Projektpersonalen planerar, förbereder etc seminariet tillsammans med styrgruppen. Det första seminariet blir en kick-off, andra seminariet hålls i mitten av projektet och fungerar som avstämning, tredje seminariet hålls i slutet av projektet och har mer reflekterande och utvärderande karaktär.</p>	<p>Minst 50 deltagare/ år. Totalt minst 150 personer har deltagit.</p> <p>Utvärderingar visar att deltagarna ökat kunskap och förståelse för andra aktörers (än den egna) verksamhet och arbetsmetoder och att kunskap om flyktingmottagning och integration har ökat, samt att nya kontakter har knutits (deltagarens nätverk har utökats)</p>	<p>Seminarium år 2018 Paneldiskussion och föreläsning av Charbel Gabro Deltagare: 51 st</p> <p>Seminarium år 2019 För det andra seminariet bjöd projektet in forskare Maili Malin från Migrationsinstitutet i Finland. Migrationsinstitutet är det enda institutet i Finland som har specialiserat sig på både undersökning och dokumentering av migration. Malins föreläsning fokuserade på inflyttade ungdomars utbildningsväg i Finland i en jämförande kontext med andra nordiska länder. Deltagare: 22 st</p> <p>Seminarium år 2021 Slutseminarium ordnades i samarbete med NIPÅ och sändes via nipalive.ax. Seminariet sågs av 82 unika deltagare (totalt 421 visningar). Utvärderingen visar att delar av programmet gav ytterligare kunskap till Åland om integration och flyktingar. Totalt: 155 deltagare.</p>